

Publiceringsår 2017

Skolhuvudmännens mottagande av nyanlända elever i grundskolan

Utbildning så fort som möjligt

Kvalitetsgranskning 2017

Diarienummer: 40-2015:6586

Foto: Scandinav bildbyrå

Innehållsförteckning

Förord	4
Sammanfattning	5
Inledning	7
Granskning om mottagandet av nyanlända elever	8
Huvudfrågor	9
Kvalitetsgranskningens resultat	10
Huvudmännen tar emot nyanlända elever så fort som möjligt	10
Huvudmännens organisering av mottagandet är viktig för kvaliteten.....	13
De inledande bedömningarna genomförs men används inte.....	21
Huvudmännens begränsade styrning av mottagandet.....	29
Avslutande diskussion	34
Bakgrund, syfte och frågeställningar	37
Referenser	39
Bilagor	41
Bilaga 1. Granskade huvudmän och skolor	41
Bilaga 2. Metod och genomförande	44
Bilaga 3. Bakgrund och problembild	47

Förord

Skolinspektionen har i uppdrag att granska kvaliteten i sådan utbildning och pedagogisk verksamhet som står under myndighetens tillsyn. Granskningen innebär en detaljerad och systematisk undersökning av verksamhetens kvalitet inom ett avgränsat område, i förhållande till nationella mål och riktlinjer. Utgångspunkten är alla barns och elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö.

Många kommuner har behövt stärka eller bygga upp beredskap och kunskap för att ta emot och erbjuda nyanlända elever en bra utbildning. Det svenska utbildningssystemet har behövt utveckla sätt som pedagogiskt och socialt inkluderar nyanlända elever i den svenska skolan. Stora krav har ställts på såväl mottagandet i kommunerna som på att erbjuda en effektiv och likvärdig utbildning, oberoende var i landet eleven befinner sig. Ett välfungerande mottagande av de nyanlända eleverna är av stor vikt för skolornas arbete med att ge dem en god utbildning. En likvärdig utbildning är avgörande för att ge alla nyanlända elever goda förutsättningar till fortsatta studier och arbete.

Huvudsyftet med kvalitetsgranskningen har därför varit att *bedöma skolhuvudmännens mottagande av nyanlända elever i grundskolan*. Avsikten med rapporten är att beskriva vad som behöver förbättras för att mottagandet av nyanlända elever i högre grad ska utgå från utbildningsmål och andra riktlinjer. Kvalitetsgranskningen beskriver även väl fungerande inslag och att visar på framgångsfaktorer i huvudmännens mottagande. Iakttagelserna och slutsatserna är gjorda dels utifrån en enkät ställd till samtliga skolhuvudmän och dels utifrån en kvalitativ granskning av 28 huvudmän, 91 skolor och cirka 450 skriftliga elevberättelser. Vilka huvudmän och skolor som granskats framgår i bilaga.

Projektledare för kvalitetsgranskningen har varit Åsa Kildén. I projektledningen har även Lina Burström Bennehult och Andrés Brink Pinto ingått. Ansvarig enhetschef har varit Maria Kärrman.

Helén Ängmo
Generaldirektör

Björn Persson
Avdelningschef

Sammanfattning

De senaste åren har ett stort antal nyanlända elever tagits emot i den svenska grundskolan. Som en konsekvens behöver många kommuner göra stora insatser, stärka eller bygga upp beredskap och kunskap för att ta emot och erbjuda de nyanlända eleverna en bra utbildning. Skolinspektionen har i tidigare granskningar konstaterat att många kommuner och skolor haft stora svårigheter att ge nyanlända elever en ändamålsenlig utbildning. För att säkra en god kvalitet på utbildningen för nyanlända elever krävs att den ingår i huvudmannens och skolans systematiska kvalitetsarbete. Det är centralt med en tydlig roll- och ansvarsfördelning där var och en utifrån sin roll och sitt uppdrag tar ett gemensamt ansvar för att utveckla verksamheten.

För att utbildningen och undervisningen för nyanlända elever ska kunna utgå från deras specifika behov är det också viktigt att en inledande bedömning av elevernas kunskaper görs. Från januari 2016 är det reglerat i skollagen att en nyanländ elevs kunskaper ska bedömas om det inte är uppenbart onödigt.¹ Fokus för kvalitetsgranskningen har varit huvudmannens mottagande av nyanlända elever i grundskolan och en avgränsning har gjorts till att inte inkludera den klassrumsnära undervisningssituationen, eftersom Skolinspektionen har granskat detta i tidigare kvalitetsgranskningar.

Syfte och frågeställningar

Kvalitetsgranskningens övergripande syfte har varit att *bedöma huvudmannens mottagande av nyanlända elever i grundskolan*. Bedömningen har utgått från följande frågeställningar:

1. Hur ser huvudmannens styrning och organisering av mottagandet ut?
2. Hur genomförs inledande bedömningarna av nyanlända elevers kunskaper och vad innehåller dessa bedömningar?
3. Hur sprids och används resultaten och informationen från de inledande bedömningarna?

Huvudsakliga resultat

Sedan Skolinspektionens granskning 2009 av nyanländas skolsituation, har det skett en utveckling av mottagandet av nyanlända elever hos många huvudmän och på många skolor. Majoriteten av huvudmännen har under 2016 tagit emot nyanlända elever så snart det varit lämpligt och inom fyra veckor. Skolinspektionen kan konstatera att det finns både små och stora huvudmän som lyckats bygga ett mottagande av nyanlända elever inom ramen för sin befintliga organisation och att detta verkar gynna de nyanlända elevernas fortsatta utbildning. Dessa huvudmän tenderar också att följa upp och analysera sin verksamhet även med hänsyn till de nyanlända elevernas särskilda förutsättningar och behov. Ytterst är det ett sätt att säkerställa att de ekonomiska resurser som avsätts till nyanlända elevers utbildning gör nytta. De inledande bedömningarnas obligatoriska delar genomförs i stor utsträckning med Skolverkets kartläggningmaterial. Skolinspektionen kan även se positiva effekter, som kompetenshöjning av personalen, till följd av det stora mottagandet av nyanlända elever.

Dock finns fortfarande stora utvecklingsområden och fler än hälften av de granskade huvudmännen löser en mängd pedagogiska utmaningar med generella organisatoriska modeller som man hoppas ska passa alla nyanlända elever. Skolinspektionen identifierade utvecklingsområden hos 27 av de 28 huvudmän som granskades under hösten 2016.

---

¹ 3 kap. 12 c § skollagen.

- Även om inledande bedömningar genomförs med Skolverkets kartläggningsmaterial, bedöms nyanlända elevers ämneskunskaper i låg utsträckning. Det leder till att tillräckliga underlag för att planera undervisningen för nyanlända elever ofta saknas och att huvudmännen och rektorerna organiserar undervisningen för nyanlända elever genom generella lösningar istället för individuella, till exempel genom att samma ämnen tas bort för alla.
- Det finns en stor risk för att inledande bedömningar och kartläggningar inte sprids om nyanlända elever bedöms vid en central mottagningsenhet och överlämningar av kartläggningarna endast sker skriftligt. Antingen ser man behov av att göra om bedömningarna vid skolan där eleven ska få sin undervisning eller så planeras inte undervisningen utifrån elevens individuella förutsättningar och behov så som de framkommit i de inledande bedömningarna. Detta kan få negativa konsekvenser för eleverna som till exempel kan gå miste om undervisning i ämnen där de har möjlighet att nå kunskapskraven för godkända betyg.
- När nyanlända elever byter skolhuvudman och hemkommun uppstår en stor risk för att deras utbildning försenas. Dokumentationen följer inte med elever som flyttar. Många nyanlända elever tas emot vid ytterligare en mottagningsenhet, där de får göra om inledande bedömningar och kartläggningar, i den nya hemkommunen.
- Rektorerna är inte involverade i det inledande mottagandet av nyanlända elever. När huvudmännen har organiserat mottagandet i centrala mottagningsenheter, skilda från skolan och där eleverna tillbringar hela sin första tid, är rektorns ansvar för inledande bedömningar och undervisning otydligt.
- Flertalet av huvudmännen följer inte upp mottagandet av nyanlända på ett bra sätt. Frågor om hur huvudmännens val av organisation påverkar de nyanlända elevernas möjligheter att snabbt få undervisning, och att undervisningen är individanpassad, ställs mycket sällan i huvudmännens uppföljning.

Inledning

Kvalitetsgranskningen av skolhuvudmännens mottagande av nyanlända elever har genomförts med bakgrunden av att svenska skolor på senare år, och i synnerhet 2015, tagit emot ett stort antal nyanlända elever. År 2015 invandrade cirka 41 000 barn i åldrarna 0–19 år till Sverige.² Under samma år sökte över 70 000 barn i åldern 0–18 år asyl. Under det första kvartalet av 2016 anlände färre asylsökande barn till Sverige, cirka 4000.³ Av Skolverkets statistik, insamlad i oktober 2016, framgår att tio procent av kommunerna har tagit emot 41 procent av de nyanlända eleverna. Jämfört med föregående år är det en något jämnare fördelning. Föregående läsår hade tio procent av kommunerna tagit emot 46 procent av alla nyanlända elever. Storstadslänen har tagit emot flest nyanlända elever till antal men mindre kommuner har tagit emot en större andel jämfört med det totala elevantalet.⁴ Skolverkets statistik visar också att antalet nyanlända elever i grundskolan har ökat med 27 procent 2016 jämfört med året innan och att 10 procent av landets grundskolor har tagit emot 43 procent av alla nyanlända elever.

Som en konsekvens har många kommuner behövt stärka eller bygga upp beredskap och kunskap för att ta emot och erbjuda de nyanlända eleverna en bra utbildning. Stora krav har ställts på såväl mottagandet i kommunerna som att alla nyanlända elever i Sverige ska erbjudas en effektiv och likvärdig utbildning, oberoende var i landet de befinner sig. År 2016 förändrades också skollagen i syfte att ge nyanlända elever bättre förutsättningar att nå målen för utbildningen.⁵ Bland annat definierades termen nyanländ elev och lagstiftningen ställer nu krav på att alla huvudmän måste se till att en nyanländ elevs kunskaper bedöms när hon eller han börjar i svensk skola. Ett välfungerande mottagande av de nyanlända eleverna är av stor vikt för skolornas arbete med att ge dem en god utbildning.⁶ En likvärdig utbildning är avgörande för att ge alla nyanlända elever goda förutsättningar till fortsatta studier och arbete.⁷

Skolinspektionen har granskat olika aspekter av nyanlända elevers utbildning 2009 och 2014.⁸ Dessa granskningar baserades olika urvalsgrunder⁹ och visade att kommuner och skolor hade stora svårigheter att ge nyanlända elever en ändamålsenlig utbildning. Många elever tillbringade lång tid i särskild undervisningsgrupp, ofta kallade förberedelseklass eller liknande. Det varierade kraftigt vad som avgjorde när en elev övergick till undervisning i ordinarie klass. De granskade kommunerna hade svårigheter att ta emot och introducera nyanlända elever. Skolinspektionens riktade tillsyn 2013 av asylsökande barns rätt till utbildning visade att många kommuner saknade en samlad central kunskap om asylsökande barn och att flera kommuner hade liten samverkan mellan förvaltningar för olika skolformer. Kvalitetsgranskningen av utbildningen för nyanlända elever 2014 visade att skolorna brast i sitt systematiska kvalitetsarbete, samtidigt som enskilda lärare ofta ansträngde sig för att ge nyanlända elever en undervisning anpassad efter deras förutsättningar och behov. De skolor som lyckades bättre präglades av att det fanns en tydlig roll- och ansvarsfördelning mellan huvudman, rektor, lärare och

² Statistiska centralbyråns statistikdatabas: www.statistikdatabasen.scb.se

³ Migrationsverkets officiella statistik: tabellerna Inkomna ansökningar om asyl, 2015 och Inkomna ansökningar om asyl, 2016, <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar/2015.html>

⁴ Skolverket (2017) <http://skolverket.se>

⁵ Prop. 2014/15:45, s. 18.

⁶ Skolinspektionen (2009); (2014b); Bunar (2010).

⁷ Skolverkets lägesbedömning (2015a) s. 12.

⁸ Skolinspektionen (2009); Skolinspektionen (2014b).

⁹ Kvalitetsgranskningen 2009 utgick från ett risk- och väsentlighetsperspektiv där urvalet baserades på den kunskap som fanns från tidigare genomförda utbildningsinspektioner om kommuner och skolor som uppvisat svagheter inom de granskade områdena. Urvalet skedde sedan i samarbete med Migrationsverket. Kvalitetsgranskningen 2014 baserades på ett slumpmässigt urval.

övrig skolpersonal vilket syntes i att både huvudmannens och skolans systematiska kvalitetsarbete omfattade nyanlända elever.

Nyanlända elever är en heterogen grupp. De kommer från skilda ursprungsland, talar olika språk, har olika skolbakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå varierar. En nyanländ elev kan sakna kunskaper i svenska språket men ha goda ämneskunskaper i övrigt. Andra nyanlända elever i skolåldern har kanske inte haft möjlighet att gå i skolan i sitt hemland.¹⁰ Utrikes födda elever som kommer till Sverige före sju års ålder har i genomsnitt nästan lika goda resultat som elever födda i Sverige.¹¹ Däremot har grundskoleelever som varit kortare tid än fyra år i Sverige betydligt lägre resultat jämfört med övriga elever.¹² Av elever med svensk bakgrund som fick slutbetyg från grundskolan var cirka 91 procent behöriga till gymnasieskolan, att jämföra med 86 procent för elever som invandrat före ordinarie skolstart. Av de elever som invandrat efter ordinarie skolstart uppnådde omkring 50 procent behörighet till gymnasieskolan.¹³

Skollagen anger att varje huvudman inom skolväsendet på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp och utveckla undervisningen. Det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras, och inriktningen på kvalitetsarbetet ska vara att de nationella målen uppfylls.¹⁴ Arbete med nyanlända elever behöver, precis som annan verksamhet, ingå i det systematiska kvalitetsarbetet. Det betyder att huvudmannen behöver ha en långsiktig och väl förankrad planering för hur arbetet med nyanlända elever ska organiseras. Huvudmannen behöver också ha en långsiktig och väl förankrad planering för hur elevernas kunskapsutveckling följs upp. Det ökar nyanlända elevers möjlighet att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål.¹⁵

Granskning om mottagandet av nyanlända elever

Skolinspektionen har granskat skolhuvudmäns mottagande av nyanlända elever i grundskolan. Mottagandefasen är den första tiden som nyanlända elever tillbringar inom huvudmannens organisation. Vid intervjuer har inspektörerna ställt frågor kring hur denna tid organiseras hos de olika huvudmännen, varför man har valt att organisera mottagandet på det sätt som man har gjort samt hur man arbetar med systematiskt med uppföljning i syfte att förbättra verksamheterna. Inom ramen för detta har Skolinspektionen även granskat hur inledande bedömningar eller kartläggningar av nyanlända elevers förmågor och kunskaper sker, sprids och används på grundskolorna.

Granskningen inleddes under våren 2016 med en enkät rörande mottagandet av nyanlända elever riktad till alla huvudmän som anordnar grundskola i Sverige. 90 procent av skolhuvudmännen besvarade enkäten. Samtliga svarande kommuner och 49 procent av de svarande enskilda huvudmännen uppgav att de tagit emot nyanlända elever. En bortfallsanalys, beskriven i metodavsnittet i bilaga, visar att enkätresultatet är representativt för olika typer av kommuner i Sverige.¹⁶ På grund av att några kommuner har lämnat ofullständiga eller orimliga svar på enskilda frågor finns det några mindre variationer beträffande antalet kommuner i rapportens olika diagram.

Utifrån enkäten gjordes ett urval som både återspeglade en bredd av huvudmän och huvudmän som genom sina enkätsvar visade indikationer på ett väl fungerande mottagande.¹⁷ Under hösten 2016 har 28 utvalda huvudmän, 26 kommunala och 2 enskilda, ingått i granskningens andra, fördjupande, del.

10 Prop. 2014/15:45; Skolinspektionen (2014b); Utbildningsdepartementet (2015).

11 Prop. 2014/15:45.

12 Skolverket (2013).

13 Skolverket (2015 b).

14 4 kap. 3 och 5–7 §§ skollagen.

15 Skolverket (2016), s. 17.

16 Utifrån Sveriges kommuner och landstings (SKL) kommungruppsindelning.

17 För en mer detaljerad beskrivning, se bilaga 2 Metod och genomförande.

Skolinspektionen har inom ramen för huvudmännens verksamheter besökt 91 skol- och mottagningsenheter och intervjuat ansvariga för mottagandet; politiker, förvaltningstjänstemän, rektorer, lärare, elevhälsorepresentanter, studiehandledare och övrig personal. Även elevernas bild av skolverksamheten har samlats in genom att några nyanlända elever på var och en av de granskade enheterna skriftligen har beskrivit hur de blivit mottagna i skolan.

Huvudfrågor

Kvalitetsgranskningens övergripande syfte har varit att *bedöma, och för att kunna göra detta även i viss mån kartlägga, huvudmännens mottagande av nyanlända elever i grundskolan*. Bedömningen har utgått från följande frågeställningar:

1. Hur ser huvudmannens styrning och organisering av mottagandet ut?

Här har Skolinspektionen bedömt hur huvudmannen har organiserat och analyserat sitt mottagande av nyanlända elever: Om organisationen innebär ett skyndsamt mottagande, om huvudmannen har utvärderat resursfördelningen gentemot skolor och eventuella mottagningsenheter, om huvudmannen har en långsiktig planering för mottagandet samt om huvudmannen systematiskt följer upp och analyserar arbetet och resultaten av detta. Vidare har Skolinspektionen bedömt om huvudmannen har vidtagit relevanta förbättringsåtgärder vid behov och om huvudmannen har samverkat med externa aktörer för att säkra en god kvalitet på mottagandet av nyanlända elever.

2. Hur genomförs inledande bedömningarna av nyanlända elevers kunskaper och vad innehåller dessa bedömningar?

Skolinspektionen har genom intervjuer och dokumentstudier bland annat granskat om inledande bedömningar genomförs så snart som möjligt, vad som bedöms och om bedömningarna genomförs med god kvalitet. Granskningen har även innefattat om nyanlända elever har en lämplig placering och om de får en lämplig undervisning under tiden som den inledande bedömningen genomförs.

3. Hur sprids och används resultaten och informationen från de inledande bedömningarna?

Här har Skolinspektionen genom intervjuer, dokumentstudier och elevberättelser bland annat bedömt om samverkan inom och utom huvudmannens organisation sker för att sprida information om nyanlända elevers utbildnings- och stödbehov. Skolinspektionen har även granskat om resultaten av bedömningarna används av skolorna för att planera undervisningen utifrån varje elevs individuella förutsättningar, så som de kommit fram i den inledande bedömningen.

Kvalitetsgranskningens resultat

Här redovisas granskningens resultat och analyser av dessa. Varje underrubrik inleds med en kort sammanfattning. I de fall resultaten visar att det finns ett behov av att Skolinspektionen klargör lagstiftningen och tolkning av denna, lyfts denna fram särskilt.

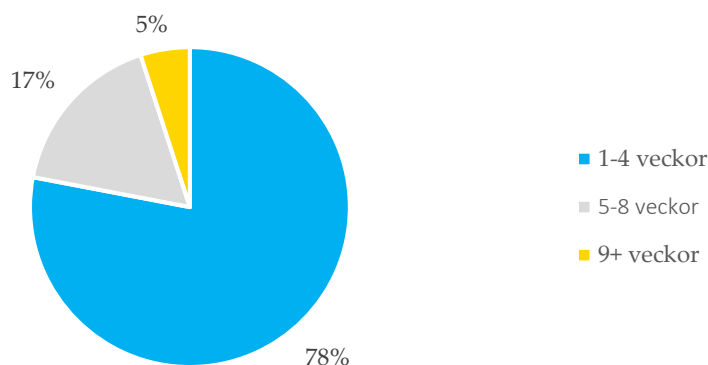
Huvudmännen tar emot nyanlända elever så fort som möjligt

Under åren 2015-2016 har ett stort antal barn och ungdomar tagits emot i den svenska grundskolan som nyanlända elever. Skolinspektionens enkät samt intervjuerna med de 28 huvudmännen, visar att majoriteten av huvudmännen har tagit emot nyanlända elever skyndsamt och inom fyra veckor. Dock finns även resultat från enkät och elevberättelser som vittnar om att mottagandet kan ta längre tid. Framgångsfaktorer för ett snabbt mottagande är bland annat att huvudmannen har ett system för att ta reda på vilka barn och ungdomar som finns i kommunen. Detta kan huvudmannen göra genom regelbunden samverkan med bland annat myndigheter och närsamhället. Att huvudmannen har en flexibel organisation som medger att den kompetens som behövs för mottagandet kan spridas till olika skolor är också en framgångsfaktor som möjliggör ett snabbt mottagande.

Goda resultat för ett skyndsamt mottagande i grundskolan

I de allra flesta fall har mottagandet av nyanlända elever i grundskolan skett skyndsamt. När huvudmännen har fått kännedom om att nyanlända barn finns i kommunen har de oftast lyckas bra med uppgiften. Kvalitetsgranskningens första steg var en enkät i april-maj 2016 riktad till samtliga huvudmän som anordnar grundskola i Sverige. I enkätsvaren anger huvudmännen en genomsnittlig tid, även i veckor, för hur snabbt nyanlända barn och ungdomar tas emot som nyanlända elever inom huvudmannens organisation. 271 kommuner av 290 besvarade enkäten men en del av dessa kommuner besvarade den ofullständigt. Antalet kommuner som är grund för resultat kopplade till enkäten varierar därför mellan 250 och 211 kommuner. Bortfallet är dock inte systematiskt utifrån typ av kommun¹⁸ eller utifrån antal nyanlända elever eller andel nyanlända elever i kommunerna.¹⁹ Åtta av tio kommuner uppger i enkäten att de har lyckats ta emot nyanlända barn och ungdomar i skolan inom 1-4

Figur 1. Genomsnittlig tid för mottagande av nyanlända barn

Åtta av tio kommuner har lyckats ta emot nyanlända barn i skolan inom en månad.

¹⁸ Ett Chi-två test visade ingen skillnad mellan de kommuner som besvarade enkäten och de som inte besvarade enkäten utifrån Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) kommungruppsindelning, $\chi^2(2, N = 290) = 0.36 p > .1$.

¹⁹ Baserat på Skolverkets statistik från 2015 över antal och andel nyinvandrade elever i alla kommuner. Se respektive figur för specifik bortfallsanalys utifrån kommunernas antal och andel nyanlända elever.

veckor, vilket åskådliggörs i diagrammet nedan.²⁰ Av de 224 kommuner som besvarat frågan om genomsnittlig tid uppger åtta av tio att de har lyckats ta emot nyanlända barn i skolan inom 1-4 veckor (se Figur 1).

De 28 huvudmän som granskats under hösten 2016 är några av de som har tagit emot allra flest nyanlända elever under åren 2015-2016. Flera av dessa huvudmän beskriver för Skolinspektionen att deras organisation har utvecklats positivt av det omfattande mottagandet av nyanlända under en kort tid. Till exempel finns det huvudmän som lyfter fram att det omfattande mottagandet under en kort period har lett till att man hittat nya vägar för samverkan och att behovet av kompetensutveckling av personalen har lett till att huvudmännen genomfört bredare satsningar på kompetensutveckling inom den befintliga personalen. Det finns också flera huvudmän som beskriver att personalgrupper som modersmåls lärare och studiehandledare på modersmålet har fått en mer framträdande och tydlig roll på skolorna och att detta har gagnat undervisningen. Ytterligare en positiv aspekt, som lyfts av såväl huvudmän som skolpersonal, är att nyanlända elever har spridits på flera av huvudmännens skolor. Lärare och elever har mött nya kulturer och nya språk direkt i klassrummet, något som breddat och berikat undervisningen för alla elever. När det gäller skyndsamheten i mottagandet ger granskningsbesöken under hösten 2016 samma bild som enkätresultaten: de huvudmän som besökts har kunnat ta emot ett stort antal nyanlända elever i grundskolan under en begränsad period.

Under senare delen av 2016 kom betydligt färre nyanlända elever än år 2015. Den organisation som huvudmännen hade planerat för mottagandet av eleverna behövdes i många fall inte utnyttjas i sin fulla kapacitet. Nyanlända elever kan tas emot i grundskolan inom bara några dagar. De två enskilda huvudmän som besökts i granskningen under hösten 2016 uppger att de också tar emot nyanlända elever i skolan så fort det går. Skolinspektionen har sett exempel på att fristående skolor har vänt sig till lägeskommunen och informerat om att de har förutsättningar för att ta emot fler nyanlända elever.

Alla nyanlända barn tas inte emot skyndsamt

Två av tio huvudmän svarar i Skolinspektionens enkät att det tar längre tid än fyra veckor innan nyanlända barn tas emot i skolan (Se figur 1). Skolinspektionen har inför granskningsbesöken under hösten 2016 låtit några nyanlända elever från varje besökt skola eller mottagningsenhet skriva ner hur de har upplevt den första tiden i den svenska skolan. Många av dessa elevberättelser, vilka har översatts till svenska, bekräftar att eleverna har mottagits skyndsamt i skolan. Dock inte fullt så skyndsamt som huvudmännen svarar i enkäten. Av elevernas utsagor framgår att de har väntat i genomsnitt 12 veckor innan de tagits emot i skolan.²¹ En möjlig tolkning av detta resultat kan vara att eleverna inte har räknat den tid då de befunnit sig på mottagningsenheterna som att de har fått börja i skolan, och att de därför har angett längre snitttider. Några elever skriver att de har väntat i flera månader på att få börja i skolan. En elev uttryckte följande:

”Jag försökte ta reda på hur jag kunde börja studera här. Det var väldigt svårt eftersom jag inte kunde svenska. Jag frågade alla människor runt omkring mig vilken skola jag kunde börja studera i. Men jag kunde inte hitta någon skola. Efter två månader fick jag ett brev från Migrationsverket där det stod att jag kunde börja skolan. Då blev jag väldigt glad och svävade på moln.”

En faktor som kan begränsa eller riskera att ett skyndsamt mottagande inte sker, är att asylsökande barn flyttas mellan boenden och kommuner. Även om detta inte är något som huvudmännen kan göra

²⁰ Diagrammet baseras på de fullständiga svaren från 224 av de svarande kommunerna.

²¹ Uppgiven snittid på 86 dagar, högsta decilen ligger mellan 210 och 240 dagar.

något åt, beskriver många huvudmän i mindre kommuner att det starkt påverkar möjligheterna att planera för ett skyndsamt mottagande av de nyanlända eleverna.

Två av de 28 huvudmän som ingår i granskningen under hösten 2016 ger rektorerna instruktioner att bara ta emot nyanlända barn som aviserats av Migrationsverket. Detta motiverar man med ekonomiska skäl, att man inte får ekonomisk kompensation av Migrationsverket förrän barnen har aviserats. Om det innebär att bestämmelserna om ett skyndsamt mottagande av asylsökande inte uppfylls, är det en brist gentemot lagstiftningen²². Hos tre av 28 granskade huvudmän finns en organisation som innebär att de nyanlända barnen, istället för att tas emot och skrivas in vid skolenheter, bara tas emot vid centrala mottagningsenheter utan ansvarig rektor. I de fall de nyanlända eleverna inte får någon skolplacering och därmed ingen rektor som ansvarar för allt det som en rektor ska, till exempel undervisning och inledande bedömningar, räknas inte de inte som mottagna i skolväsendet.²³ Därmed har kommuner som organiserat mottagandet på det här sättet inte klarat av uppdraget att ta emot så snart det är lämpligt med hänsyn till barnens personliga förhållanden och lämpligen senast en månad efter ankomsten till Sverige.

Inledande bedömning i tre steg

Skolverkets kartläggningmaterial för inledande bedömning av nyanlända elevers kunskaper i **steg 1 och steg 2** är från den 15 april 2016 obligatoriskt att använda för grundskolan. Den inledande bedömningen i steg 1 ska ge skolan en bild av elevens språk, tidigare skolgång, intressen och förväntningar. I steg 2 kartläggs elevens kunskaper inom områdena litteracitet och numeracitet. Resultatet av kartläggningens två första steg, tillsammans med elevens ålder och personliga förhållanden i övrigt, ska ligga till grund för rektorns beslut om placering i årskurs och i undervisningsgrupp. **Steg 3** av de inledande bedömningarna är frivilligt för skolan att använda, men ska ge ämneslärare ett stöd i att planera undervisningen utifrån var eleven befinner sig i sin kunskapsutveckling i respektive ämne.²⁴

Framgångsfaktorer för ett snabbt mottagande

Såväl enkäten till samtliga huvudmän som granskningen av de 28 huvudmännen under hösten 2016, visar att erbjudande om utbildning och mottagande i grundskolan sker så snart som möjligt i de flesta kommuner. **Samverkan** med såväl myndigheter som närsamhället lyfts vid intervjuerna som en framgångsfaktor för att få reda på vilka nyanlända barn och ungdomar som bor i kommunerna. I till exempel Jönköpings kommun är regelbundna träffar i arbetsgrupper, där representanter för olika myndigheter och förvaltningar samverkar med fokus på nyanlända barns mottagande i skolan, en framgångsfaktor. I Skolinspektionens enkät uppger nio av tio kommunala- och fyra av tio enskilda huvudmän att de har samverkat med externa aktörer för att säkerställa att nyanlända så snart som möjligt kommer i kontakt med skolväsendet. Vanligast för kommunala huvudmän är att man samverkat med andra förvaltningar inom kommunen, följt av samverkan med Hem för vård och boende (HVB) i kommunen och med Migrationsverket. Enkätresultaten visar att bland enskilda huvudmän sker samverkan oftast med kommunens skolförvaltning, följt av organisationer som arbetar med nyanlända och andra förvaltningar i kommunen.

²² 1 kap. 10 § skollagen, 4 kap. 1a § skolförordningen.

²³ Enligt Skolverkets allmänna råd *Utbildning för nyanlända elever* (2016) är det lämpligt att en elev räknas som mottagen i skolväsendet den dag då hon eller han har påbörjat sin utbildning vid en skolenhet.

²⁴ Skolverkets föreskrifter om underlag för bedömning av nyanlända elevers kunskaper (SKOLFS 2016:10).

En annan framgångsfaktor för ett skyndsamt mottagande är att huvudmannen har **fungerande system**, för såväl samverkan som administrativa stödsystem. Fungerande system möjliggör att nyanlända elever kommer i kontakt med skolväsendet och det är viktigt att dessa är kända av alla som kommer i kontakt med nyanlända i kommunen. Ytterligare en framgångsfaktor är att huvudmannen har en **flexibel organisation** som möjliggör att kompetensen kan spridas till olika skolor och enheter där den behövs. I Halmstad kommun ser Skolinspektionen exempel på hur ett fungerande system och en flexibel organisation har lett till att nyanlända barn skyndsamt kan tas emot vid huvudmannens skolor. Kommunen använder sig av en elektronisk tjänst för anmälan till utbildning för nyanlända elever. Denna tjänst är känd bland alla myndigheter och personer som arbetar med nyanlända i kommunen och har lett till positiva resultat i form av att man når de flesta nyanlända elever och att dessa redan från början kan göra ett aktivt val av skola på vilken de placeras i mån av plats. En flexibel organisation hos huvudmannen i Halmstad har till exempel inneburit att centralt anställda lärare inom svenska som andraspråk har flyttas mellan skolenheter för att möjliggöra ett skyndsamt mottagande vid olika skolor när behovet uppstår.

Mottagande så snart som möjligt

Asylsökande barn ska tas emot i grundskoleutbildning så snart det är lämpligt med hänsyn till deras personliga förhållanden. Det bör dock ske senast en månad efter ankomsten.²⁵ Det är inte närmare reglerat hur snart andra nyanlända barn och ungdomar än asylsökande behöver tas emot i skolväsendet, men det behöver ske så snart som möjligt och utan onödigt dröjsmål.²⁶

Huvudmännens organisering av mottagandet är viktig för kvaliteten

Den organisation som huvudmannen väljer för mottagandet av nyanlända elever, påverkar såväl kvaliteten på mottagandet som hur fort elevernas utbildning kommer igång. De flesta kommunala huvudmän har en central mottagningsenhet där de nyanlända eleverna tillbringar sin första tid. Mottagningsenheterna är organiserade på olika sätt och eleverna befinner sig där under olika lång tid. En risk för en försenad utbildning och exkludering uppstår när huvudmannen placerar de nyanlända eleverna i skolenheter enbart avsedda för nyanlända elever, samt när mottagningsenheterna är utformade för att eleverna ska befina sig där längre tid än vad som egentligen behövs. Om huvudmannen ansvarar för att det finns förutsättningar för ett gott mottagande vid skolorna, är en framgångsfaktor att de nyanlända eleverna får en skolplacering till avsikt att vara långsiktig och att mottagandet sker direkt vid den skola där eleverna ska få sin undervisning.

I Skolinspektionens enkät har ungefär hälften (48 procent) av de kommunala huvudmännen svarat att de har organiserat mottagandet av nyanlända elever i centrala mottagningsenheter vid vilka eleverna tillbringar sin första tid inom organisationen. I granskningens andra del under hösten 2016 har Skolinspektionen genomfört fördjupande besök hos 28 huvudmän utifrån ett riktat urval med utgångspunkt från möjligheten att hitta goda exempel. Den kvalitativa delen av granskningen visar att 18 av 26

²⁵ Skolförordningen 4 kap. 1 a §.

²⁶ Skolverket (2016), s. 15.

granskade kommunala huvudmän har en central mottagningsenhet vid vilken de nyanlända eleverna tillbringar sin första tid innan de påbörjar utbildningen vid en skola. Mottagandefasen, vilken Skolinspektionen beskriver i avsnittet som följer, innebär att de flesta nyanlända elever fortfarande inte har någon placering i årskurs och undervisningsgrupp eftersom de inledande bedömningarna i steg 1 och 2 inte är klara. Mottagandefasen kan vara olika lång beroende på hur huvudmannen har valt att organisera mottagandet. En huvudmans mottagande kan vara en kombination av de olika modeller som beskrivs nedan och som inspektörerna mött i kvalitetsgranskningen. Efter mottagandefasen kan skolenheterna ha valt olika organisatoriska modeller för att ta emot eleverna i undervisningen. Mest vanligt förekommande är att man antingen väljer att placera eleverna direkt i ordinarie undervisningsgrupp, direktintegrering, eller att man väljer att undervisa eleverna delvis i förberedelseklass. Placeringen vid skolenheten behöver inte ha något att göra med hur huvudmannen har valt att organisera mottagandefasen. En nyanländ elev i en kommun kan till exempel placeras vid en mottagningsenhet under några veckor i mottagandefasen, för att sedan tas emot vid sin skolenhet direkt i ordinarie undervisningsgrupp.

Nedan beskriver Skolinspektionen olika typer av mottagandeorganisationer som inspektörerna mött vid besöken. En och samma huvudman kan ha inslag av flera olika modeller, till exempel kan en mottagningsenhet fungera som både familjecenter och vara inrättad för att bedöma nyanlända elevers kunskaper.

Mottagningsenheter för bedömning och skolintroduktion

Samtliga 18 av de 26 kommuner som har anordnat mottagandet av nyanlända elever vid en mottagningsenhet anger som det huvudsakliga skälet till organisationen att de inledande bedömningarna steg 1 och 2 ska genomföras där.²⁷ Vid mottagningsenheten anordnas även någon form av skolintroduktion där undervisning och sociala aktiviteter blandas. En besökt mottagningsenhet tar bara emot elever under halva dagar och eleverna erbjuds därmed ingen skollunch. Skolintroduktionen rullar ofta med ett åtta-veckors schema och innehåller undervisning i svenska som andraspråk integrerat med andra ämnen, men utan att utgå från kursplanerna. Elevberättelserna visar att den absoluta majoriteten av de nyanlända eleverna inte får undervisning i alla ämnen under den första tiden i skolan. En elev beskriver tiden vid mottagningsenheten så här:

”Jag började i en skola som hette mottagningsenheten. Vi gjorde ingenting speciellt i den skolan utan vi satt och pratade mest. Vi fick läsa dessa ämnen: Svenska, idrott och matematik.”

Enligt Skolinspektionens bedömning är det otydligt vilken undervisning eleverna egentligen får vid mottagningsenheterna. Undervisningen kan vara av varierande kvalitet. Det som däremot är tydligt är att undervisningen vid mottagningsenheterna sällan anpassas efter elevernas individuella förutsättningar och behov. De nyanlända eleverna undervisas eller introduceras i åldersblandade grupper med varierande tillgång till personal som talar deras modersmål.

I flera av de granskade kommunerna uppger mottagningsenheternas personal att de ”tränar” de nyanlända i hur det är att vara elev på svenska skolor.²⁸ Under tiden på mottagningsenheten träffar även de nyanlända eleverna elevhälsopersonal vid minst ett tillfälle.

²⁷ Inledande bedömningar steg 1 och 2. 3 kap. 12 c-d §§ skollagen, Skolverkets föreskrifter om underlag för bedömning av nyanlända elevers kunskaper (SKOLF5 2016:10).

²⁸ Denna fostran till en föreställd svenskhet överensstämmer väl med de resultat som Skolinspektionens tidigare granskningar på området konstaterat. Se Skolinspektionen (2009); Skolinspektionen (2014b).

Eleverna tillbringar vanligen åtta veckor på mottagningsenheterna, även om personalen vid mottagningsenheterna säger att det kan röra sig om kortare tid och i några fall även längre tid. Skolverkets kartläggningsmaterial i steg 1 och 2, är tänkt att ta tre gånger 70 minuter att genomföra och eftersom eleverna är på mottagningsenheterna under flera veckor beskriver personal och chefer att man också använder tiden till att bedöma elevernas förmågor på andra sätt än med kartläggningsmaterialet, genom att observera eleverna då de deltar i den undervisning eller skolintroduktion som genomförs.

Det vanligast förekommande är att eleverna har en placering vid en skolenhet under tiden som de vistas vid mottagningsenheten men att rektorn för skolan där eleven formellt sett är placerad inte är involverad i den verksamhet som bedrivs på mottagningsenheten. Rektorns ansvar är därmed kraftigt kringskuret (se vidare i avsnittet om *De inledande bedömningarna*).

Mottagningsenheten som familjecenter

Flera huvudmän beskriver att de inte bara tar emot nyanlända elever vid sina mottagningsenheter, de tar emot hela familjer i syfte att ge dessa såväl all samhällsinformation som den skolintroduktion mottagningsenheterna erbjuder. Det förekommer att även föräldrarna deltar i den undervisning som ges under de veckor som barnen befinner sig på mottagningsenheten. Huvudmän organiserar mottagningsenheten som ett familjecenter för att man ser vinster i att ha alla samhällsfunktioner under ett och samma tak. De nyanlända familjerna möts av en samlad kompetens och skolornas personal slipper hantera frågor som inte har med skolan att göra.

En del skolpersonal beskriver i granskningsintervjuerna att de får fungera som kontakt med även andra samhällsfunktioner än skolan. Skolpersonalen behöver då få möjlighet att hänvisa och organiseringen kring ett familjecenter upplevs därför som positiv. Skolinspektionen konstaterar att de granskade huvudmän som genomför ett mottagande av god kvalitet av denna typ präglas av att det finns en tydlig ansvarsfördelning och samverkan mellan samhällsfunktionerna och skolan, samt att man förhåller sig till de skilda villkor som styr verksamhetsområdena som samordnas.²⁹

Skolinspektionen har även bedömt om huvudmännen har system för samverkan med vårdnadshavare och elever. Det handlar om att vårdnadshavare och elever har tillgång till relevant information och om att säkerställa att de får en god överblick över det svenska skolsystemet så att de kan fatta reella val rörande elevens skolgång. Här finns varierande resultat. Såväl tjänstemän som rektorer och skolpersonal beskriver vid intervjuerna hur de anstränger sig för att regelbundet och på olika sätt informera om de nyanlända eleverna och deras vårdnadshavare om det svenska skolsystemet och om hur det går för eleverna i skolan. Information finns skriftligt och ofta översatt till olika språk som de nyanlända eleverna behärskar. Två saker informerar man dock om i mindre utsträckning visar såväl enkäten granskningsbesöken: resultaten av de inledande bedömningarna och det fria skolvalet. Många tjänstemän och rektorer svarar visserligen i intervjuer att de informerar om det fria skolvalet men samtidigt ges inte elever och vårdnadshavare skriftlig information om detta.³⁰ I de fall huvudmannen har organiserat mottagandet till mottagningsskolor eller skolor för bara nyanlända elever är det otydligt på vilket sätt eleverna alls har informerats och likaså förekommer det att det inte är tydligt att huvudmannen tar hänsyn till skolvalet i en de fall där nyanlända elever i grupp hänvisats till skolor som ligger långt bort, trots att det finns skolor nära elevernas boende. Några kommuner visar dock goda exempel både på vad det gäller upplysning om möjligheten att välja skola nära hemmet och skolalternativ längre bort. Intervjuerna med personal som arbetar vid mottagningsenheter och skolor visar att man inte vanligtvis

29 Forte, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, s. 8

³⁰ Bunar beskriver det som att föräldrar till nyanlända elever inte erkänns som självständiga och kompetenta aktörer i mötet med det svenska skolväsendet. Bunar, "Det osynliggjorda föräldraskapets nätverk, länkar och broar". I Nyanlända och lärande, Bunar, Nihad (red.), Natur och Kultur, Stockholm, 2015.

informerar om resultaten från de inledande bedömningarna, att man placerar eleverna i årskurs utifrån ålder och att man inte vill hamna i diskussion med vårdnadshavare som ofta vill att deras barn ska placeras i den, ofta högre, årskurs som de läste i hemlandet.

Mottagningsenheten som egen skolenhet

De flesta nyanlända elever som tillbringar sin första tid vid mottagningsenhet, har en formell skolplacering under tiden men i fem av de 26 besökta kommunerna har huvudmännen valt att organisera mottagningsenheten som en egen skolenhet (vanligen benämnd Mottagningskolan). Även vid dessa mottagningskolor genomförs inledande bedömningar med Skolverkets kartläggningmaterial och eleverna stannar för skolinledning under upp till 8 veckor. Resultaten visar att huvudmän har valt att organisera mottagningsenheten som en skolenhet eftersom de vill undvika problem med ett otydligt ansvarstagande för de nyanlända elevernas utbildning. Man vill inte att eleverna ska tillbringa ett par månader i en verksamhet utan att det finns en närvarande rektor som har insikt i undervisningen och de inledande bedömningarnas genomförande. Huvudmännens organisering i mottagningskolor innebär dock att man inte har haft för avsikt att skolplaceringen ska vara långsiktig. Skolan är, i den här formen, inte heller öppen för alla elever som en kommunal skola ska vara enligt lagen. I den här organisationsformen skrivs de nyanlända eleverna in vid "Mottagningskolan" och när de inledande bedömningarna och skolinledningen efter omkring åtta veckor har genomförts görs en överflyttning av eleverna till en ordinarie skola. Det förekommer att dessa skolenheter inte erbjuder de nyanlända eleverna studier i alla ämnen under tiden som de är inskrivna där. Det förekommer också att eleverna, precis som vid de mottagningsenheter som inte är registrerade som skolenheter, är inskrivna vid mottagningskolorna under en längre period än åtta veckor.

En elev beskriver tiden vid en mottagningskola så här:

"Vad jag tyckte bäst om på skolan var mina lärare. De var mycket snälla. Vad jag inte tyckte om var att man hade blandat alla elever. Både de som kunde sitt modersmål och de som inte kunde det. Jag tycker att man borde gruppera efter varje elevs kunskaper."

Mottagningsenheten för att organisera för skolplaceringar

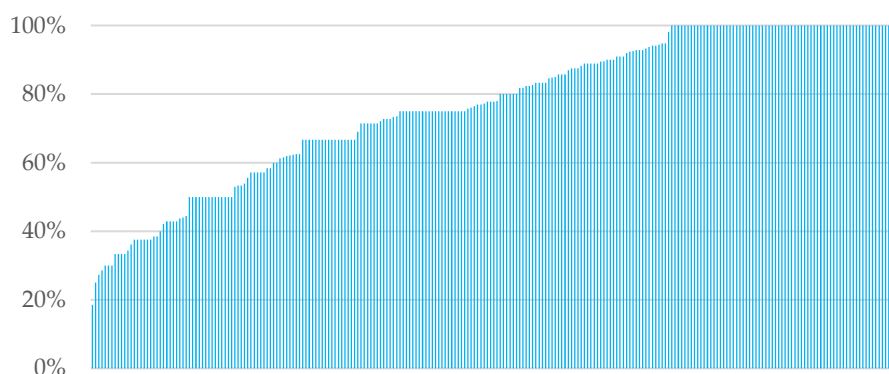
Enkätresultat och intervjuer visar att de granskade huvudmännen har placerat nyanlända elever på många olika skolenheter inom organisationen och att det även finns många huvudmän som har placerat nyanlända elever på alla skolenheter i kommunen. Ansvariga politiker beskriver att de kämpar för att motverka den skolsegregation som uppstått till följd av boendesegregationen i kommunerna. Många huvudmän säger att de, från 2015 och framåt, har arbetat för att motverka skolsegregationen genom att aktivt sprida just de nyanlända eleverna på olika skolor. För att detta ska ske framgångsrikt har man ofta organiserat ett samlat mottagande och hänvisar, eller möjligen uppmanar, nyanlända elever att söka sig till olika skolor. Det finns nyanlända elever som åker långa bussresor till skolor som de blivit hänvisade till av huvudmannen. I en kommun där detta sker har huvudmannen inte följt upp resultaten av omfördelningen av elever. En del huvudmän styr nyanlända elever med samma modersmål eller med liknande förkunskaper till vissa skolor.

I diagrammet nedan (figur 2) illustreras spridningen utifrån hur de kommunala huvudmännen har svarat i Skolinspektionens enkät att de fördelar nyanlända elever på olika skolor. Cirka en tredjedel av de kommunala huvudmännen sprider nyanlända elever på alla skolenheter och cirka en femtedel har tagit emot

nyanlända på varannan eller mindre än varannan skolenhet.³¹ Enkätresultaten som bygger på de kommunala huvudmännens svar i maj 2016 kan inte ställas mot Skolverkets statistik från oktober 2015. Skolverkets analys av elevstatistiken 2015 visade att tio procent av kommunerna hade tagit emot 46 procent av de nyanlända eleverna medan Skolinspektionens enkät visar att samtliga svarande, 90 procent, har tagit emot nyanlända elever, utan att analysera antalet. Diagrammet nedan visar hur stor andel av kommunens skolor som har en eller flera nyanlända elever. Varje stapel motsvarar en huvudman och diagrammet visar hur många procent av huvudmännens skolor som har nyanlända elever. Av de 250 kommuner som ingår i den här analysen sprids 28 procent av de nyanlända eleverna på huvudmannens samtliga skolenheter och hos 18 procent av de 250 kommunerna finns det nyanlända elever på varannan eller mindre än varannan skolenhet.

Figur 2. Andel av kommunens skolenheter som har nyanlända elever

Andel av de kommunala skolorna som har en eller flera nyanlända elever.

Skolinspektionen ser, precis som huvudmännen, att det finns organisatoriska samordningsvinster i att placera nyanlända elever som har samma modersmål på vissa skolor. Dessa samordningsvinster måste dock ställas mot pedagogiska vinster för eleverna, där den enskilda elevens rätt till en god utbildning i en gynnsam miljö alltid måste vägas in och komma i första hand. Eleverna har rätt till studiehandledning på modersmålet i den omfattning som de behöver oavsett huvudmannens organisation. Det kan också framstå som paradoxalt att å ena sidan sprida nyanlända elever på olika skolor för att *motverka* segregation men samtidigt samla elever med samma bakgrund till vissa skolor, vilket riskerar *bidra* till segregation. Intervjuer med politiker, förvaltningstjänstemän och rektorer visar vidare att det, vid placering av nyanlända elever till kommunala skolor och skolor för bara nyanlända elever, förekommer att huvudmännen agerar på ett sätt som inte ger de nyanlända elevernas vårdnadshavare en reell möjlighet att uttrycka önskemål om skolenhet.

Skolor för endast nyanlända

Av de 28 granskade huvudmännen har sex kommunala huvudmän upprättat en skolenhet där enbart nyanlända elever undervisas under en längre tid, flera månader och ibland ett helt läsår och oftast i

³¹ Figur 2. (n= 250) Andel av kommunens skolenheter som har nyanlända elever. Varje stapel representerar en kommun. I 71 stycken kommuner finns det nyanlända på alla skolenheter, i 44 stycken kommuner finns det nyanlända på hälften eller mindre än hälften av kommunens skolenheter.

väntan på en annan skolplacering. Vid dessa skolenheter undervisas eleverna oftast i alla ämnen men ibland saknas något ämne eftersom man inte har tillgång till lämpliga lektionssalar. Huvudmännen har tillsatt resurser för att undervisningen vid skolenheterna för bara nyanlända elever ändå ska bli så bra som möjligt, till exempel att personal med särskild kompetens mot nyanländas lärande har anställts. De granskade huvudmännen beskriver skolenheter för bara nyanlända elever som tillfälliga lösningar då det kommit många nyanlända under en kort tid, men ett par av skolenheterna har funnits under flera år. Skolenheter öppna för bara nyanlända elever är inte förenliga med författningarnas krav.

Dock placeras inte alla nyanlända elever på dessa skolenheter. Tjänstemän, rektorer och skolpersonal i flera kommuner uppger vid intervjuer med Skolinspektionen att i de fall föräldrarna kommer från ett västeuropeiskt land accepteras inte placeringen vid mottagningsskolorna för bara nyanlända. Då placeras de nyanlända eleverna istället direkt vid en kommunal- eller fristående skolenhet.

Skolor öppna för bara nyanlända elever är inte förenliga med skollagen

Grundskolenhet med kommunala huvudmän ska vara öppna för alla som har rätt till utbildning i grundskola. Det finns inte någon bestämmelse som gör det möjligt för en kommunal huvudman att skapa skolenheter som enbart är riktade till och öppna för specifika elevgrupper.³²

Detta innebär att skolor för bara nyanlända elever inte är förenliga med lagstiftningen. För en god kvalitet på utbildningen är det enligt Skolinspektionens bedömning viktigt att de nyanlända eleverna får en skolplacering som har för avsikt att vara långsiktig och där eleverna får undervisning tillsammans med övriga elever.

Konsekvenser av organisering i särskiljande skolor och enheter

Skolinspektionen ser att organisationsformer av ovanstående slag riskerar att försena elevernas start i undervisning samt bidrar till exkludering av de nyanlända eleverna, särskilt om detta pågår under en längre tid. Skolinspektionens bedömning är också att det inte ges något utrymme i lagstiftningen för lösningar där enbart nyanlända elever placeras på särskilda skolenheter, varken på kort eller lång sikt.

Förseningen består, enligt Skolinspektionen, i att eleverna inte direkt ges undervisning som utgår från kursplanerna och som är individanpassad, i sin ordinarie undervisningsgrupp eller i förberedelseklass. Att huvudmän som tar emot nyanlända elever samlat och låter dem befinna sig vid en enhet särskilt avsedd för nyanlända elever under flera veckor eller längre³³ visar enligt granskningsresultaten **inte några tidsmässiga vinster** i det att elevernas utbildning kommer igång så fort som möjligt. Problemet uppstår när de hålls kvar på en mottagningsenhet längre tid än vad som behövs för att genomföra de obligatoriska delarna av de inledande bedömningarna. Under hösten 2016 besöker Skolinspektionen flera mottagningsenheter där det finns mycket få nyanlända elever men relativt gott om personal. Huvudmän som valt att använda så många veckor som möjligt för elevernas vistelse på mottagningsenheter säger ofta att det också är ett bra sätt att organisera mottagandet eftersom det ger rektorerna tid att planera för att ta emot eleverna vid skolorna. Däremot ger man sällan argument för vilka pedagogiska vinster man ser för elevernas utbildning då de vistas på mottagningsenheten under åtta veckor. Alla rektorer som Skolinspektionen talat med är inte positiva till tiden vid mottagningsenheterna. Det finns flera rektorer som tycker att tiden vid mottagningsenheterna inte bidrar till elevernas

32 10 kap. 30 § skollagen, jfr. 10 kap. 35 § skollagen.

³³ Jämför Bunar och Nilsson (2015), s. 407.

kunskapsutveckling. Även elevberättelser vittnar om att elever och deras vårdnadshavare får besked om att de ska vara vid kommunens mottagningsenhet under åtta veckor och att de inledande bedömningarna genomförs vid två tillfällen under de första tre veckorna.

Exkluderingen består i att dessa former av mottagningsenheter och skolenheter för enbart nyanlända elever är separerade från "vanliga" skolor. Det enda som förenar eleverna på dessa speciella enheter är att de är just nyanlända. Forskning inom området visar att fysisk segregation riskerar att normalisera bilden av den nyanlända eleven som "den andre", såväl i deras egna ögon som i deras kamraters och lärares ögon. Organisationsformer som dessa skapar en parallell vardag för gruppen nyanlända barn och ungdomar i jämförelse med deras jämnåriga i Sverige. Ju längre tid en sådan parallell vardag fortgår, desto svårare är det att bryta utanförskap.³⁴

Det kan finnas organisatoriska vinster i att nyanlända eleverna vistas under åtta veckor på en mottagningsenhet eller en särskild skolenhet. Skolinspektionen kan bland annat se hur huvudmännen med detta försöker **finna samordningsvinster** för rektorer och huvudmän om nyanlända elever tas emot samlat och anordnar utbildningen vid en mottagningsenhet eller en särskild skolenhet under en tid. Om de obligatoriska delarna av de inledande bedömningarna är klara när eleverna väl kommer till skolan, behöver inte rektorerna avsätta och utbilda personal för detta just moment. Men enligt Skolinspektionens granskningsresultat **framkommer inga pedagogiska vinster** eftersom det är otydligt vilken form av undervisning de nyanlända eleverna egentligen får de månader de befinner sig på mottagningsenheterna. Kvaliteten på undervisningen är i många fall väldigt låg, inte individanpassad och utgår inte från kursplanerna. En elev berättar så här:

"Jag började på en förberedande skola för nyanlända. Vi fick inte lära oss så mycket de första två månaderna, bara grundläggande kunskaper i svenska som bokstäver, nummer och färger."

En viktig del av mottagandet är att de inledande bedömningarna genomförs så fort som möjligt och att själva genomförandet håller hög kvalitet. För nyanlända elever som kommer till Sverige sent i grundskolan är tiden knapp och att hålla kvar eleverna i mottagandefasen under ett par månader, antingen inom särskilda skolenheter eller mottagningsenheter, skapar onödig försening av elevens utbildning.

Mottagningsenheten som kartläggnings- och kompetenscentrum

Fyra kommuner i granskningen har organiserat mottagandet så att det finns en central enhet för kartläggning, inledande bedömning och tillgång till personal med särskild kompetens. De nyanlända eleverna tas dock emot direkt vid den skola där de senare ska få sin undervisning och tillbringar inte all sin första tid vid den centrala enheten. Främst några större kommuner som ingått i granskningen har valt den här modellen. Man låter antingen de nyanlända eleverna komma till mottagningsenheten under ungefär en dag för de inledande bedömningarna i steg 1 och 2, eller så låter man personalen från mottagningsenheten komma till skolorna för att genomföra inledande bedömningar och utbilda de undervisande lärarna i hur bedömningar eller kartläggningar kan genomföras och användas. Till mottagnings- och kompetenscentret är ofta kopplat modersmåslärare, studiehandledare och skolutvecklings- och kompetensutvecklingstjänster mot nyanländas lärande samt elevhälsa.

Skolinspektionen konstaterar att nyanlända elever inte vistas under en längre tid vid denna typ av mottagningsenhet och att de därmed inte behöver knyta an till ny personal flera gånger vilket kan

---

³⁴ Forte, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, *Nyanlända barn och den svenska mottagningsstrukturen*, s. 7.

innebära att utbildningen kommer igång snabbare. Eleverna placeras direkt, även fysiskt, vid den skolenhet där de sedan ska få sin undervisning. Det finns dock alltid risker med att en kartläggning eller inledande bedömning görs centralt och av personal som inte har eller ska ha någon anknytning till elevernas fortsatta utbildning. En av dessa risker handlar om att informationen som framkommer i bedömningarna måste förmedlas i andra, tredje och kanske fjärde hand till rektorn och lärare som sedan ska tolka och använda informationen. (Mer om detta i avsnittet om *De inledande bedömningarna*).

Ett kartläggnings- och kompetenscentrum kan se ut på olika sätt. Skolinspektionen ser en fördel med detta om verksamheten är organiserad som ett stöd för de mottagande skolorna. De huvudmän som lyckats sprida den samlade kompetensen till de skolor där eleverna får sin undervisning har bäst förutsättningar för ett bra mottagande av nyanlända elever enligt Skolinspektionens bedömning. Ett gott exempel på detta ser Skolinspektionen i Halmstad kommun, där resurscentret har personal anställd, exempelvis lärare i svenska som andraspråk och samordnare för förberedelseklasser, som placeras vid skolor där de behövs för att snabbt kunna anpassa verksamheten. Personal vid en skolenhet i kommunen beskriver att det centrala resurscentret anordnade personalmöten vid skolan och därefter hade en regelbunden, veckovis kontakt i processen kring uppstarten av en förberedelseklass på skolan. Skolans personal fick genom resurscentret bland annat kompetensutveckling i ett språkutvecklande arbetssätt.

Mottagande direkt vid den skola där eleven ska få sin undervisning

Många små kommuner som ingått i granskningen, de enskilda huvudmännen, Stockholms stad som är den största kommunen och flera större kommuner med lång erfarenhet av att ta emot nyanlända elever, bland annat Södertälje kommun och Halmstad kommun, har valt att inte organisera mottagandet vid mottagningsenheter där de nyanlända eleverna tillbringar sina första månader i skolan. De har istället valt att ta emot de nyanlända eleverna direkt vid den skolenhet där de sedan ska få sin undervisning. Detta innebär inte att huvudmannen tar emot alla nyanlända elever direkt i ordinarie undervisningsgrupp (direktintegrering). Rektorer vid skolenheterna kan ha beslutat om olika organisatoriska lösningar för mottagandet och undervisningen. Vid någon skola direktintegreras eleverna i ordinarie undervisningsgrupp och vid en annan undervisas eleverna i förberedelseklass. Skolinspektionen har bedömt att en organisation med mottagande direkt vid skolenheterna håller i huvudsak god kvalitet hos sju av de granskade huvudmännen. Ett mottagande direkt vid skolenheterna blir dock inte bra i de fall styrkedjan inte fungerar och om huvudmannen inte har sett till att skolenheterna har tillräckliga förutsättningar och riktlinjer för ett bra mottagande. För ett mottagande direkt vid skolenheterna ska bli bra krävs det även att huvudmannen ser till att det finns tydliga riktlinjer för mottagandet, att huvudmannen stöttar rektorer och skolpersonal, ger dem möjlighet till samverkan, kompetensutveckling och tid för personalen att ta emot och inledande bedöma elevernas kunskaper. Samma sak gäller även de nyanlända för de huvudmän där de nyanlända eleverna tillbringar sin första tid, mottagandefasen, vid en någon form av central enhet hos huvudmannen.

Det förekommer att tjänstemän muntligen nästan ursäktar sig för Skolinspektion inför granskningsbesöken för att deras kommun inte har inrättat någon mottagningsenhet. Det verkar som om det finns en felaktig uppfattning att Skolverket förespråkar att kommunerna "ska" organisera mottagandet i just mottagningsenheter.³⁵ Det finns dock ansvariga politiker och tjänstemän som beskriver att de väljer att avstå från att organisera mottagandet vid en särskild enhet efter att de har följt upp och analyserat

---

³⁵Till exempel skriver Forte: "Den utvecklingen [att organisera mottagandet i mottagningsenhet] är i linje med de nya allmänna råden från Skolverket som rekommenderar att den inledande bedömningen av elevers tidigare kunskaper ska genomföras vid en central mottagningsenhet eller motsvarande (Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, (2016) s. 31). Detta är alltså en felaktig uppfattning (Skolinspektionens anmärkning).

för- och nackdelar med ett sådant mottagande. Besluten att inte organisera mottagandet i en mottagningsenhet har i kommuner med lång erfarenhet av mottagande av nyanlända elever fattats baserat på analyser, beprövad erfarenhet och samråd med forskare. Så är det till exempel i Södertälje kommun.

I granskningen ingår huvudmän, exempelvis Halmstad kommun, som gått ifrån en organisering i en mottagningsenhet där eleverna vistas under ett par månader till att istället vid behov använda sig av den kompetens som behövs, genom ett kartläggnings- och kompetenscentrum (beskrivet ovan). Personalen från centret utbildar lärarna vid skolenheterna på vilka eleverna är placerade. Vid behov kommer personalen från kartläggnings- och kompetenscentret ut till skolenheterna och genomför de inledande bedömningarna tillsammans med lärarna.

Skolinspektionen konstaterar utifrån granskningsresultaten att kvaliteten på mottagandet av nyanlända elever i många fall är god när eleverna tas emot och bedöms vid de skolenheter där de sedan ska få sin undervisning. Eleverna kan långsiktigt knyta an till skolpersonal och lärare, undervisningen blir bättre om lärarna får lära känna eleverna från början och utbildningen för de nyanlända eleverna kommer igång snabbare. Skolpersonal beskriver att mottagandet direkt vid skolenheterna fungerar bra ur ett pedagogiskt perspektiv.

I de fall rektorer och personal inte har några riktlinjer från huvudmannen för hur mottagandet ska ske, och då personalen inte får någon utbildning eller stöd i hur inledande bedömningar av nyanlända elevers kunskaper ska gå till och användas, ser dock Skolinspektionen flera exempel på att mottagandet vid skolenheterna är av låg kvalitet. Inledande bedömningar genomförs och används inte, nyanlända elever får inte de stöd som de behöver för att klara av sin utbildning och personalen vid skolenheterna tar inte ett gemensamt ansvar för eleverna. Inom samma kommunala huvudman har Skolinspektionen besökt såväl skolor som tar emot nyanlända elever direkt vid skolan med hög kvalitet, som skolor där det inte alls har fungerat bra. Att huvudmannen, även då mottagandet sker direkt vid skolenheter, styr och följer upp arbetet samt att det finns gemensamma riktlinjer för detta verkar vara avgörande för att mottagande av nyanlända elever vid skolenheterna ska vara framgångsrikt.

De inledande bedömningarna genomförs men används inte

De inledande bedömningarnas obligatoriska delar genomförs med Skolverkets kartläggningsmaterial i stor utsträckning. Ämnesbedömningar av de nyanlända elevernas förkunskaper genomförs däremot endast undantagsvis. När det sker är det på initiativ av enskilda lärare och bara i ett eller ett par ämnen.

Var och av vem de inledande bedömningarna genomförs har betydelse för i vilken utsträckning dessa sedan används. Vanligtvis är det en central kartläggare vid en mottagningsenhet, eller en eller två särskilt utsedda lärare på elevens skola, som genomför bedömningarna enligt steg 1 och steg 2. Här ser Skolinspektionen att bedömningar som är genomförda på en central mottagningsenhet i lägre utsträckning används av lärare och rektorer. Högst risk för att resultaten av de obligatoriska bedömningarna inte används finns när dessa är genomförda på en central mottagningsenhet och enbart överlämnas skriftligt till mottagande rektor och lärare.

Huvudmännen och rektorerna använder sig ofta av generella lösningar när de placerar de nyanlända eleverna. Tillräckliga underlag för att planera undervisningen för nyanlända elever saknas ofta och skolorna erbjuder i de flesta fall samma generella lösning för samtliga nyanlända elever. Det handlar exempelvis om att alla nyanlända elever, av organisatoriska skäl, får samma ämnen borttagna inom ramen för prioriterad timplan.

Inledande bedömningar

En nyanländ elevs kunskaper ska bedömas, om det inte är uppenbart onödigt. När en nyanländ elevs kunskaper ska bedömas ska Skolverkets kartläggningsmaterial för bedömning av nyanlända elevers kunskaper steg 1 och steg 2 användas som underlag för bedömningen. Bedömningarna ska göras så snart som möjligt och senast inom två månader från det att eleven har tagits emot i skolväsendet. Rektorn ansvarar för att sådana bedömningar görs.³⁶

Inledande bedömningar i steg 1 och 2 genomförs i stor utsträckning

20 av 28 huvudmän har under hösten genomfört de obligatoriska delarna av de inledande bedömningarna med Skolverkets kartläggningsmaterial i steg 1 och 2. Flest brister i de inledande bedömningarnas genomförande hittar inspektörerna i början av hösten vilket kan bero på att lagstiftningen är ny. De flesta huvudmän har skapat goda förutsättningar för att bedömningar i de obligatoriska två stegen ska kunna genomföras. Det finns oftast personal med relevant kompetens och utbildning i Skolverkets kartläggningsmaterial. Bedömning görs på elevernas starkaste skolspråk. Förutsättningarna för att genomföra de inledande bedömningarna i steg 1 och 2 är inte avhängiga hur huvudmannen har valt att organisera mottagandet. De två inledande stegen, som av Skolverket bedömts ta tre gånger 70 minuter, genomförs med goda förutsättningar hos de flesta huvudmän oberoende av om bedömningarna genomförs av centrala kartläggare vid mottagningsenheter eller om de genomförs av utbildad skolpersonal vid skolorna där eleverna är placerade.

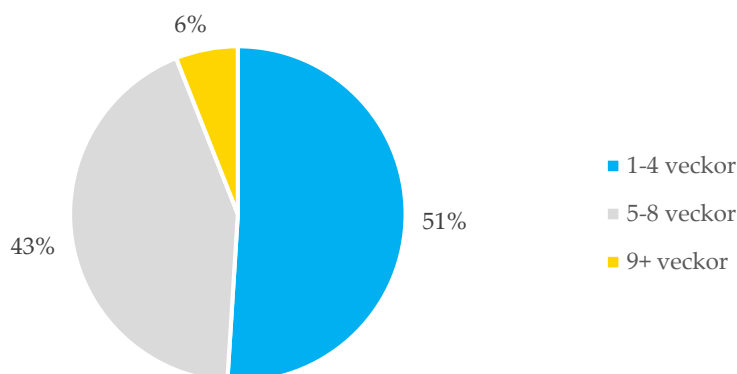
Hos åtta av de granskade huvudmännen har Skolinspektionen bedömt att förutsättningarna för att inledande bedöma de nyanlända elevernas kunskaper helt eller delvis är av en låg kvalitet. Huvudmännen har i dessa fall inte tagit ansvar för att de två obligatoriska stegen av de inledande bedömningarna genomförs och det förekommer att personalen inte har fått något tydligt uppdrag eller någon utbildning i hur bedömningarna ska ske. Personalen hos de huvudmän som inte genomför inledande bedömningar i steg 1 och 2 lyfter fram att de bedömer eleverna på andra sätt än med Skolverkets kartläggningsmaterial. Till exempel kan de säga att de "observerar eleverna under lektionerna och känner av vad de kan". Eftersom skollagen kräver att de inledande bedömningarna i steg 1 och 2 ska genomföras bedömer Skolinspektionen att detta är exempel på låg kvalitet.

Granskningen visar alltså att inledande bedömningar av de nyanlända elevernas kunskaper görs hos de flesta huvudmän. Bedömningarna görs dock nästan bara i de obligatoriska stegen 1 och 2 detta sker inte alltid så snart som möjligt. Det förekommer att både mottagningsenheter och skolor använder hela den åtta veckor långa tidsgränsen innan bedömningarna anses vara klara. Inom samma tid ska även placeringsbesluten vara klara. Att elever placeras på mottagningsenheter med motiveringen att de första bedömningsstegen ska göras under flera veckor, är redan beskrivet. I granskningen förekommer även att skolpersonal, som tagit emot nyanlända elever direkt vid skolan, säger att man vill att de nyanlända eleverna ska lära sig så mycket som möjligt innan bedömningarna görs efter åtta veckor. I båda dessa fall vill Skolinspektionen lyfta att åtta veckor ska betraktas som en bortre gräns och att målet måste vara att eleverna ska bedömas så snart som möjligt. Först därefter kan deras utbildning komma igång. Diagrammet nedan illustrerar hur lång tid de kommunala huvudmännen har uppgett i

³⁶ 3 kap. 12 c-e §§ skollagen, Skolverkets föreskrifter om underlag för bedömning av nyanlända elevers kunskaper (SKOLFS 2016:10).

Skolinspektionens enkät att det tar innan de obligatoriska delarna i steg 1 och 2 har genomförts. Tretton kommunala huvudmän uppgav att det tar längre tid än åtta veckor.³⁷

Figur 3. Genomsnittlig tid som gått mellan mottagande i skolan och att inledande bedömning.

Tiden det tar att genomföra de obligatoriska delarna av de inledande bedömningarna.

Enkätresultaten visar vidare att det inte tar längre eller kortare tid att genomföra de inledande bedömningarna med Skolverkets kartläggningmaterial i steg 1 och 2 beroende på var bedömningarna genomförs. Inte heller tiden är avhängig hur huvudmannen har organiserat mottagandet eller om bedömningarna görs vid en central mottagningsenhet eller en skolenhet.

Inledande bedömningar av de nyanlända elevernas ämneskunskaper sker inte

Besöken hos de 28 huvudmännen visar att nyanlända elever får sina ämneskunskaper bedömda i låg utsträckning. Endast undantagsvis görs ämnesbedömningar av de nyanlända elevernas kunskaper och förmågor och då bara i ett eller ett par ämnen och ofta på enskilda lärares initiativ. Ingen av de huvudmän som ingår i granskningen under hösten 2016 har på ett tydligt sätt avsatt tid för personalen att sätta sig in i Skolverkets kartläggningmaterial i steg 3 i de ämnen där sådant material finns att tillgå. Lärare uppger i intervjuerna att de inte har fått någon avsatt tid för att genomföra ämnesbedömningar. Det finns heller inga tydliga riktlinjer från huvudmännen för vem som ska genomföra bedömningarna av elevernas ämneskunskaper, eller hur bedömningar av de nyanlända elevernas ämneskunskaper ska göras innan Skolverkets material för bedömningar i steg 3 är färdigt. I linje med Skolverkets rekommendationer³⁸ uppger personalen i intervjuerna att detta inte är något som ska göras vid mottagningsenheterna under den tid som de nyanlända eleverna vistas där, utan att ämneskunskaperna bäst bedöms av de lärare som sedan ska undervisa eleven.

Eleverberättelserna visar att ämnesbedömningar görs i fler fall än vad personalen vid skolenheterna anger vid intervjuerna med Skolinspektionen. De flesta elever beskriver dock att de inte har bedömts i ämnen utan främst i numeracitet och litteracitet. Det finns elever som uppger att de har kunskaper i olika ämnen som lärarna inte känner till och flera elever skriver att de har goda kunskaper i olika engelska och naturvetenskapliga ämnen men att detta inte efterfrågats.

³⁷ Diagrammet baseras på de fullständiga svaren från 219 av de svarande kommunerna.

³⁸ https://bp.skolverket.se/web/step_3/start

Rektorer har en begränsad insyn i de inledande bedömningarnas genomförande och i undervisningen under tiden de görs

I Skollagen och de allmänna råden betonas rektorns ansvar för de inledande bedömningarna av nyanlända elevers kunskaper och även för den undervisning som eleverna får under tiden som bedömningarna pågår.³⁹ Dock är det ofta otydligt vilket ansvar elevernas rektor tar för de inledande bedömningarna och undervisningen under tiden, i de fall kommunen organiserar mottagandet vid en mottagningsenhet. I vissa fall kan det dröja innan eleven ens får en skolplacering och en rektor, men vanligast förekommande är att eleverna är mottagna i skolväsendet genom en skolplacering. Åtminstone på pappret. Flera rektorer beskriver i vid intervjuerna under hösten 2016 att de främst är formellt ansvariga för eleverna. Rektorerna har en begränsad insyn i och en begränsad möjlighet att påverka hur undervisningen vid mottagningsenheterna är utformad och hur de inledande bedömningarna genomförs. Huvudmannens organisation för mottagandet, samt cheferna och personalen vid mottagningsenheterna har i dessa fall tagit över det ansvar som i skollagen åläggs rektorerna, vilket inte är förenligt med skollagen.

Vid skolenheter som tar emot eleverna direkt, och där de inledande bedömningarna både kan göras direkt vid skolan eller genom att de nyanlända eleverna besöker en mottagningsenhet organiserad som ett kartläggnings- och kompetenscentrum, förekommer det att eleverna placeras i årskurs och undervisningsgrupp innan de inledande bedömningarna i steg 1 och 2 är färdiga. I dessa fall finns det ett tydligt rektorsansvar. Även om rektorer uppger att placeringarna i årskurs och undervisningsgrupp är preliminära, att placeringarna kan komma att ändras om de inledande bedömningarna visar anordnande, är det väldigt ovanligt att omplaceringar sker efter bedömningsresultaten är klara.

Skolinspektionen bedömer att det för en god kvalitet på mottagande av nyanlända elever är viktigt att rektorn verkligen ansvarar för såväl de inledande bedömningarnas genomförande som för undervisningen under tiden som de pågår. För att lärare och övrig skolpersonal ska kunna göra en sammantagen analys av allt befintligt underlag inför rektorns beslut om placering i årskurs och undervisningsgrupp räcker det inte med att lärare vid mottagningsenheterna utbildas till professionella kartläggare som bara producerar kartläggningar i steg 1 och 2 och överlämnar dessa till skolorna och rektorerna. Rektorn och personalen vid skolorna måste lära känna elevernas bakgrund och kunskaper om de ska kunna göra korrekta analyser inför rektorns beslut om placeringar, behov av studiehandledning, timplansprioriteringar och så vidare. Om rektorn inte är inblandad, varken i de inledande bedömningarnas genomförande eller den undervisning som pågår under tiden, byggs en tröskel in i mottagandefasen.

Den undervisning som de nyanlända eleverna får under tiden som de befinner sig på mottagningsenheter bedrivs sällan bedrivs utifrån kursplanerna. Detta visar besöken på mottagningsenheterna. Undervisningen är en enklare svenska som andraspråksundervisning och ämnesintegrerad samhällsintröskning, ofta i åldersintegrerade grupper. Vid en del mottagningsenheter i granskningen bedömer Skolinspektionen att förutsättningarna för undervisningen är sådana att eleverna kan få mycket stöd av både kompetenta och välutbildade lärare, elevhälsopersonal och studiehandledare på modersmålet. Vid andra mottagningsenheter är undervisningen undermålig och såväl tillgång till elevhälsopersonal efter elevernas behov som studiehandledare på modersmålet saknas under de veckor som eleverna får undervisning vid mottagningsenheten.

De inledande bedömningarna måste spridas för att kunna användas

Genom intervjuer med skolpersonal och rektorer, samt genom elevernas berättelser, har Skolinspektionen bedömt kvaliteten på de arbetssätt som finns för att resultatet av de inledande bedömningarna

---

³⁹ 3 kap 12 c § tredje stycket skollagen; Skolverket (2016), s 21 – 22.

ska spridas till elevens rektor, till undervisande lärare och till övriga berörda personer. Skolinspektionen har även ställt frågor kring i vilken utsträckning huvudmännen vid behov för över relevant information mellan huvudmän och skolenheter. Det kan handla om samverkan mellan personalen som genomfört den inledande bedömningen och de av skolans personal som möter nyanlända elever i utbildningen. Det kan även handla om att eleven byter huvudman eller hemkommun. När informationsöverföring sker är det samtidigt viktigt att beakta om uppgifterna omfattas av sekretess eller tystnadsplikt.

Informationen om vad de inledande bedömningarnas steg 1 och 2 har visat, överförs i högst varierande mån till lärarna som ska undervisa eleverna. Det finns ett klart samband mellan vem som genomför de inledande bedömningarna, hur informationen sprids, och hur bedömningarna sedan används i undervisningen. Det vanligaste är att eleverna bedöms i steg 1 och 2 av en central kartläggare vid skolan eller vid mottagningsenheten. I samtliga fall där bedömningar genomförs, sprids de sedan genom en skriftlig överlämning inom huvudmannens organisation, vanligen till en lärare med ansvar för förberedelseklass vid skolan eller till elevens rektor. I hälften av fallen överlämnas bedömningarna även muntligt till någon eller några vid skolan där eleven ska få sin undervisning. En enbart skriftlig överlämning, utan möjlighet till muntlig återkoppling leder ofta till att bedömningarna inte används i undervisningen. Det finns exempel på skolor där rektorn tycker att bedömningarna är så ottydliga och oanvändbara att man väljer att göra nya bedömningar på plats. Vid en av de besökta skolorna hos en kommun som har en mottagningsenhet (kartläggningscentrum) säger rektorn att "Vi får göra kartläggning själva också, eftersom de vi hittills fått har varit för generella".

Majoriteten av den intervjuade personalen säger till Skolinspektionen att behov av ytterligare utredningar (särskilt stöd och mottagande i särskolan) uppmärksammas och förmedlas vidare. Intervjuerna ger både exempel på att föräldrar redan vid inskrivningssamtalet berättar att deras barn behöver stöd och på att man först efter en längre tid upptäcker behov av utredning. Dock verkar det som om de inledande bedömningarna i steg 1 och 2 främst fångar upp synliga och mer uppenbara funktionsnedsättningar eller stödbehov, med följderna att många elevers behov av särskilt stöd inte synliggörs. Andra mer undervisningsnära aktuella projekt, exempelvis Skolinspektionens riktade tillsyn av *Undervisning för barn placerade vid hem för vård och boende*⁴⁰, visar dock att nyanlända sällan utreds eller ges särskilt stöd.⁴¹ Socialstyrelsen konstaterar att det ofta tar lång tid innan asylsökande och nyanlända föräldrar söker hjälp för barnet så som många andra föräldrar gör.⁴² Svårigheter som elever med grav språkstörning upplever i första hand anses bero på bristande kunskaper i svenska. Det innebär att eleven inte får det stöd och den anpassning hon eller han behöver.⁴³

Nyanlända elever är en grupp som flyttar mellan kommuner, ofta med mycket kort varsel. Skolinspektionen lyfte redan efter den riktade tillsynen 2015⁴⁴ att det uppstod en problematik då eleverna försvann utan förvarning. Huvudmännen pekade på att det då var svårt att skicka med pedagogisk dokumentation och identifierade behov av stödinsatser. Konsekvensen blev att eleverna fick genomgå ytterligare en kartläggningsperiod i nästa kommun och att de därmed tappad fart i sin kunskapsutveckling.⁴⁵ Tjänstemän, rektorer och personal i flera granskade kommuner 2016 beskriver problem med att planera för en långsiktig utbildning för eleverna. Nästan samtliga huvudmän har även svårigheter med att sprida resultaten från de inledande bedömningar som gjorts, när eleverna byter huvudman. Man saknar system för att föra resultaten vidare och det kan resultera i att de nyanlända eleverna går miste om mycket skoltid. Eleverna placeras ofta på mottagningsenheten i den nya kommunen och det finns

⁴⁰ Skolinspektionen Riktad tillsyn av HVB (2017); se också Skolinspektionen (2014)

⁴¹ Jämför Skolinspektionen 2014.

⁴² Socialstyrelsen (2015) Psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända migranter.

⁴³ SOU 2016:46.

⁴⁴ Skolinspektionen (2015a).

⁴⁵ Skolinspektionen (2015a).

flera exempel i granskningen på att de där går igenom processen med skolinledning och inledande bedömningar en gång till. Här kvarstår alltså problematiken sedan 2015.

Skolinspektionen betonar att när nyanlända elever flyttar mellan kommuner och huvudmän har såväl den avlämnande som den mottagande huvudmannen ett ansvar för att se till att överföringen av information om elevens kunskaper, förmågor och behov genomförs. Viktiga faktorer för att de inledande bedömningarna ska spridas och användas i undervisningen är antingen att bedömningarna görs nära elevernas undervisning, gärna av de lärare som ska undervisa eleverna, eller att bedömningar som görs vid central mottagningsenhet överlämnas både muntligt och skriftligt till rektorn och lärarna som ska undervisa eleverna. En annan viktig faktor för att de inledande bedömningarna ska användas och spridas är att de lärare som ska undervisa eleverna är insatta i kartläggningsmaterialet och att de känner till hur det ska användas. Det räcker inte med att bara den lärare som genomför de inledande bedömningarna behärskar kartläggningsmaterialet. Om bedömningarna bara genomförs för att sedan inte spridas och användas har eleven i stort sett bedömts i onödan.

De inledande bedömningarna används inte för att fatta viktiga beslut

Var de inledande bedömningarna görs och vem som har genomfört dem, påverkar hur de har använts och i vilken utsträckning de används. Eftersom många inledande bedömningar sker vid centrala mottagningsenheter, och av annan personal än de som möter de nyanlända eleverna i undervisningen, uppstår en tröskel mellan bedömningsresultaten i steg 1 och 2 och användandet av resultaten för att såväl fatta beslut om bland annat placering i undervisningsgrupp och årskurs som planera undervisningen utifrån elevens individuella förutsättningar och behov. Då en överlämning av de inledande bedömningarna endast sker skriftligt, vilket är fallet hos ungefär hälften av huvudmännen som organiserat mottagandet vid central enhet, tenderar resultaten att användas av lärare och rektorer i låg utsträckning. Då resultaten överlämnas både muntligt och skriftligt till lärare och rektor, tenderar resultaten att användas i betydligt högre utsträckning. Huvudmän och rektorer tillämpar ofta generella lösningar när nyanlända elever placeras i årskurs och undervisningsgrupp och att detta är mer avgörande för beslut om placeringar och planering av undervisningen än resultaten från de inledande bedömningarna.

När de nyanlända eleverna tas emot och bedöms vid en central mottagningsenhet får inte rektorn underlag för beslut om placering i årskurs och undervisningsgrupp av de undervisande lärarna. Istället är det personalen på mottagningsenheterna som gör analys och som sedan rekommenderar rektorn en årskurs och undervisningsgrupp. När de inledande bedömningarna i steg 1 och 2 är klara görs ofta en schablonmässig placering, inte sällan utifrån riktlinjer från huvudmannen. Elevernas placering i årskurs baseras vanligast på uppgifter om elevens ålder. De inledande bedömningarnas användning är inte heller tydlig vad det gäller placering i undervisningsgrupp. Även här har flera huvudmän har fattat generella beslut som avgör placeringen utan att hänsyn tas till vad de inledande bedömningarna visar. Till exempel kan huvudmannen genom styrning av resurser ha beslutat att alla elever i yngre årskurser ska placeras direkt i ordinarie undervisningsgrupp. Elevberättelserna visar att yngre elever i större utsträckning har fått undervisning i alla ämnen, än vad de äldre eleverna har fått. En rimlig tolkning av det resultatet är att yngre nyanlända elever i större utsträckning får en undervisning som helt integrerad i den ordinarie klassen medan äldre elever i större utsträckning får undervisning i förberedelseklass, där man inte läser alla ämnen.

En elev beskriver i skrift att personalen vid mottagningsenheten inte tog reda på vilka förutsättningar och förkunskaper hen hade i olika ämnen. Eleven placerades i en årskurs som motsvarade den eleven läst tidigare. När eleven kom till skolan efter tiden på mottagningsenheten fick eleven läsa flera ämnen, bland annat engelska, på en mycket låg nivå trots att ingen hade tagit reda på vad eleven hade för förkunskaper. Eleven berättade följande:

”Jag tror att jag kan prata engelska bra men trots det fick vi hålla oss till den bestämda nivån för att vara i samma stadie som andra men jag berättade detta för min lärare och hon gav mig extra uppgifter.”

En utebliven bedömning kan avsevärt försvåra för adekvat individanpassning av undervisningen. I de fall de undervisande lärarna använder, och kanske till och med själva genomför, inledande bedömningar av elevernas förmågor och förkunskaper ges de stora möjligheter att planera för en undervisning där de nyanlända eleverna både kan få det stöd och den stimulans som de behöver för att utvecklas mot utbildningens mål. En undervisning av god kvalitet. Det är också av stor relevans för användandet av de inledande bedömningarna vid planeringen av undervisningen att även ämnesbedömningar görs.

Många granskade huvudmän ingår i Skolverkets satsning på ytterligare undervisningstid. De inledande bedömningarna utgör dock inget underlag i sig för att eleverna ska få ytterligare undervisningstid utifrån individuella behov såsom de framkommit i bedömningarna. Det förekommer att skolor deltar och har sökt bidrag för ytterligare undervisningstid, men mest vanligt förekommande är att man valt att inte söka detta bidrag. Ofta har huvudmännen istället satsat på sommarskola där många nyanlända elever deltar. Sommarskolorna beskrivs av många huvudmän som en framgångsfaktor och ett sätt att ge de nyanlända eleverna så mycket utbildningstid som möjligt. Det är dock otydligt hur de inledande bedömningarna används för att planera sommarskolan.

Resultaten från de inledande bedömningarna används heller inte alltid för att planera undervisningen utifrån de nyanlända elevernas individuella förutsättningar. Ju längre från elevens undervisning bedömningarna har gjorts och ju otydligare resultaten har återkopplats till lärarna, ju mindre tenderar bedömningarna att användas i planeringen av undervisningen. Studiehandledning på modersmålet, kopplat till undervisningen, planeras ofta av rektorerna utifrån en tilldelning från huvudmannen, till exempel en eller två timmar per vecka och samordnat om det råkar finnas fler elever som har studiehandledning på samma språk.

Många skolbesök visar att det under hösten är väldigt vanligt att främst äldre nyanlända elever undervisas i förberedelseklasser efter mottagandefasen. Detta kan gälla både huvudmän som har organiserat mottagandet vid en central enhet och huvudmän som tar emot direkt vid skolorna. Oftast är förberedelseklasserna förenliga med lagstiftningens krav⁴⁶. Men vid fyra skolenheter möter inspektörerna **klasser för bara nyanlända elever**. I dessa klasser är eleverna permanent placerade och undervisningen integreras inte med elever i andra klasser. Rektorerna menar att de varit tvungna att placera eleverna i dessa klasser eftersom så många nyanlända elever kommit till skolan under en kort tid. Rektorerna anger även att klasser för bara nyanlända elever innebär olika organisatoriska vinster, som till exempel en samordnad studiehandledning på modersmålet. Skolinspektionen ser allvarligt på att nyanlända elever placeras permanent i en klass utan att integreras med andra elever. Det är viktigt att de inledande bedömningarna ligger till grund för individuella beslut om klassplacering och att bestämmelserna om att nyanlända elever bara delvis får undervisas i förberedelseklass tillämpas på rätt sätt. En elev skriver så här om sin klass:

”När vi är på skolan är vår klass separerad från andra klasser och vi pratar huvudsakligen på vårt eget modersmål. Jag vill gärna föreslå att vår klass ska bli integrerad med andra vanliga klasser så att vi kan komma i kontakt med andra och tillsammans lära oss olika ämnen. Då är alla förberedda på att studera och lära sig de olika ämnena på ett bra sätt.”

---

⁴⁶ 3 kap. 12 f § skollagen.

Skolinspektionen ser i granskningen att resultaten från de inledande bedömningarna i varierade utsträckning används som underlag av rektorer för att fatta beslut om placering i årskurs och undervisningsgrupp. Skolinspektionens bedömning är vidare att resultaten från de inledande bedömningarna av de nyanlända elevernas kunskaper inte i någon särskild utsträckning används som underlag av rektorerna för att fatta beslut om undervisningstid. Beslut om prioriterad timplan, fattas inte alls eller felaktigt och om beslut om ytterligare undervisningstid, förutom genom sommarskola, är mycket ovanligt förekommande. Skolinspektionen bedömer också att resultaten från bedömningarna bättre behöver användas av de lärare som ska undervisa eleven. Ämnesbedömningar behöver göras och undervisningen behöver utgå från de individuella behov som framkommit i bedömningarna. För att de inledande bedömningarna ska användas på bästa sätt krävs att rektorn och de undervisande lärarna är delaktiga, och att ämnesbedömningar görs, även om dessa inte är obligatoriska. Det är viktigt att individuella beslut fattas utifrån de nyanlända elevernas förutsättningar och inte efter en schablon.

Prioriterad timplan

Prioriterad timplan innebär att en nyanländ elev får ges mer undervisning i svenska eller svenska som andraspråk genom att ett eller flera ämnen tas bort under en begränsad tid. Ett beslut om prioriterad timplan bör fattas individuellt utifrån den enskilda elevens behov och genomföras så att möjligheterna för eleven att nå kunskapskraven i övriga ämnen inte försvåras. Ett beslut om prioriterad timplan bör fattas individuellt utifrån den enskilda elevens behov. En elev får omfattas av prioriterad timplan under högst ett år och eleven får inte under denna tid ges mindre undervisning totalt än andra elever i samma årskurs. Det är viktigt att skilja prioriterad timplan från anpassad studiegång. Till skillnad från när det är fråga om anpassad studiegång, får avvikelser från de ämnen och mål som gäller för utbildningen inte göras.⁴⁷

Varför är det då så viktigt att inledande bedöma elevernas kunskaper i de olika ämnena? Skolinspektionen bedömer att det faktum att ämnesbedömningar inte görs kan vara en förklaring till varför det är svårt för rektorerna att fatta beslut om prioriterad timplan. Ett av syftena med de inledande bedömningarna är att de kan utgöra de underlag som behövs för rektorns beslut om prioriterad timplan⁴⁸. För att rektorerna ska kunna veta vilka ämnen som kan bortprioriteras och i vilken utsträckning, måste de känna till hur elevernas ämneskunskaper ser ut, och detta får de inte reda på genom enbart de inledande bedömningarna i steg 1 och 2.

Många lärare och rektorer beskriver vid granskningsintervjuerna att det är svårt att tillämpa stödåtgärden *prioriterad timplan* i de nyanlända elevernas undervisning. Antingen tillämpas den inte alls, eller så tillämpas den prioriterade timplanen genom att rektorn fattar ett generellt beslut om att samtliga nyanlända elever får ett ämne bortprioriterat till förmån för mer undervisning i svenska som andraspråk. Det förekommer även att rektorer har fattat schablonmässiga beslut om anpassad studiegång. Därmed är det viktigt att skilja prioriterad timplan från anpassad studiegång. Anpassad studiegång innebär att i de fall en elev har ett utrett behov av särskilt stöd som inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar, får rektorn fatta ett beslut som innebär avvikelser från timplanen och de ämnen och mål som annars gäller.⁴⁹ En åtgärd i form av anpassad studiegång kan därmed innebära att eleven inte får någon undervisning alls i ett eller flera ämnen under kortare eller längre tid.

47 3 kap. 12 § skollagen; 9 kap. 4a § skolförordningen; prop 2014/15:45 s 38.

48 Skolverket(2016), s. 33.

49 3 kap. 12 § skollagen.

Anpassad studiegång är alltså en mer ingripande åtgärd än prioriterad timplan och får endast användas i de fall åtgärder till stöd för nyanlända (exempelvis beslut om prioriterad timplan eller förberedelseklass) inte är tillräckligt för att tillgodose elevens stödbehov.⁵⁰ Precis som för alla elever ska de nyanlända elevernas eventuella behov av särskilt stöd utredas innan ett beslut fattas. Kanske är det en annan form av särskilt stöd, än just anpassad studiegång, som bäst tillgodoser just den här elevens individuella stödbehov?

Huvudmännens begränsade styrning av mottagandet

Flertalet av huvudmännen som ingått i Skolinspektionens granskning följer inte upp mottagandet av nyanlända på ett bra sätt. Frågor om vilka effekter huvudmännens val av organisation får på mottagandet av nyanlända elever ställs mycket sällan i huvudmännens uppföljning. Oftast är uppföljning och analys begränsad till viss uppföljning av kunskapsresultat där betygsresultaten för nyanlända elever används för att förklara eventuella låga resultat för en hel årskurs.

Hos de huvudmän där Skolinspektionen bedömt att kvalitetsarbetet fungerar väl är frågor som rör mottagandet av nyanlända sedan länge en integrerad del i det ordinarie kvalitetsarbetet. Skolinspektionen har även sett exempel på huvudmän som på ett strukturerat sätt har inventerat behoven av kompetensutveckling och därefter gjort stora satsningar på exempelvis utbildning i svenska som andraspråk.

En svag uppföljning och analys är i förlängningen till nackdel för de nyanlända eleverna som behöver få en individanpassad undervisning så snabbt det går. En viktig förutsättning för att detta ska komma till stånd är att huvudmannen kontinuerligt utvärderar sin verksamhet, inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet, för att kunna förbättra den.

Uppföljning av organisation för mottagande sker inte

I princip samtliga av de granskade huvudmännen har vidtagit åtgärder för att se till att de inledande bedömningarna i steg 1 och 2 ska genomföras. Att det finns många olika varianter på så kallade mottagningsenheter avhandlas tidigare i rapporten. Huvudmännens val av organisation för mottagandet, grundas sällan baseras sällan på en analys av hur de nyanlända eleverna snabbast kan börja i skolan.

Oavsett vilken organisationsform huvudmannen har valt för mottagande och fortsatt undervisning för nyanlända elever får den effekt på hur snabbt de nyanlända eleverna tas emot i skolan och får undervisning. Detta följs dock sällan upp och analyseras av huvudmännen. De huvudmän som inte följer upp mottagandet av nyanlända elever saknar därmed kunskap om vilka arbetssätt och organisationsformer som fungerar, och vilka som inte gör det.

Det finns huvudmän som har ett strukturerat kvalitetsarbete för att följa upp sin organisation kring mottagandet. Dessa huvudmän omvärderar och förändrar sina organisationer om analysen visar att de inte är till gagn för eleverna. Skolinspektionen har sett flera exempel där huvudmän i sin uppföljning sett problem med den egna organisationen. Det kan till exempel handla om att den har försvårat möjligheterna för eleverna att snabbt komma in i undervisning och att organisationen har skapat segregation när få skolor i kommunen har tagit emot nyanlända elever. Så här beskriver två huvudmän:

”Vi såg att elever inte kom ut i klass tillräckligt snabbt och vi vill att eleverna ska komma ut till skolorna samtidigt. Vi hade egna små klasser som låg för sig själva, nu vill vi att de kommer ut i vanliga klasser snabbare. Vi såg också att det behövde vara fler skolor som tar emot nyanlända.”

”Förr kom alla till en skola, det gick inte att utmana dem för det blev en lägsta nivå.”

Det finns också exempel där huvudmän i sin uppföljning och analys har sett sättet på vilket de organiserar tillgången till modersmåslärare och studiehandledare har betydelse för de nyanlända elevernas lärande. Framförallt handlar det om att rektorerna och huvudmännen sett vinster med att dessa funktioner finns anställda direkt på skolorna och inte tillhör en central funktion hos huvudmännen. En huvudman beskriver det så här:

”Nu är modersmåslärare i större utsträckning anställda ute på skolorna. Tidigare fanns bara en central enhet. Om de nu arbetar mer än 50 procent på en skola så tillhör de den rektorn, är med i arbetslag, har en arbetsplats. Det är en succé!”

Hos de huvudmän där modersmåslärare och studiehandledare främst finns i en centralt placerad organisation hos huvudmannen, har rektorer vid intervjuerna uttryckt att problem kan uppstå. Enligt flera rektorer leder det till svårigheter med att erbjuda eleverna studiehandledning på tider som stämmer överens med elevens behov. Det är också hos de huvudmän som organiserar studiehandledning i en central enhet som huvudmannen på ett felaktigt sätt styr hur mycket studiehandledning en nyanländ elev kan få.⁵¹

Skolinspektionen ser att det finns goda möjligheter för huvudmännen att följa upp sin egen organisation för mottagandet av nyanlända elever. Detta görs sällan, vilket riskerar att få negativa effekter för de nyanlända eleverna. I Skolinspektionens granskning av huvudmannens styrning visade att de huvudmän som hade en tydlig och genomtänkt styrning av grundskolan redovisade skolornas resultat så att det framgick var måluppfyllelse uppnåtts och var förbättringsområden fanns. Därigenom fick huvudmännen också god kännedom om styrkor och svagheter i skolorna och kunde rikta resurser utifrån metodiska analyser av det aktuella läget.⁵²

Uppföljning av den fortsatta undervisningen sker sällan

Hur undervisningen organiseras och planeras på skolorna efter den initiala mottagningsfasen följs inte upp av de flesta huvudmän som Skolinspektionen har besökt. Som tidigare redovisats i rapporten ska lärarna använda sig av resultaten från de inledande bedömningarna för att planera undervisningen för de nyanlända eleverna. Det finns också möjlighet för rektorn att besluta om prioriterad timplan och att undervisning delvis ska ske i förberedelseklass. Studiehandledning och utökad undervisningstid är också insatser som rektor kan besluta om utan att först utreda. Hur inledande bedömningar genomförs och används, samt hur den nya lagstiftningen som möjliggör för rektorn att fatta beslut om vissa åtgärder tillämpas, följs dock sällan upp av de besökta huvudmännen.

Vissa huvudmän styr sina skolor med centralt utformade riktlinjer och checklistor där syftet är att stötta rektorerna i att fatta beslut som ska främja de nyanlända elevernas lärande. Att skolorna arbetar efter de centralt utformade riktlinjerna är dock något som sällan följs upp av huvudmännen. Skolinspektionen har sett stora variationer i hur skolor hos samma huvudman följer centralt utformade riktlinjer. Mot bakgrund av det kan Skolinspektionen konstatera att riktlinjer och checklistor möjligtvis är ett stöd för rektorerna i deras arbete med de nyanlända eleverna, men det går inte att betrakta som en garant för att mottagandet sker på ett bra sätt. Något som är särskilt angeläget att följa upp, dels då många huvudmän har skolor som saknar tidigare erfarenhet av att ta emot nyanlända elever, och dels då det finns ny lagstiftning på området.

⁵¹ Jämför Skolinspektionen 2014b.

⁵² Skolinspektionen (2015b)

Rektorer, men inte huvudmän, följer upp kunskapsresultat

Uppföljning av kunskapsresultat för nyanlända elever görs sällan på initiativ av huvudmannen. Flera rektorer berättar vid intervjuerna att de bryter ut nyanländas kunskapsresultat i uppföljningen och om det kan förklara låg måluppfyllelse inom ett visst ämne. Det finns dock huvudmän som valt att alltid följa upp nyanlända elevers resultat och därigenom kunnat se goda effekter av det egna arbetet. En huvudman berättade följande:

”Det fanns en negativ förväntan. Men när vi isolerade kunskapsresultaten så såg vi att kvaliteten på elevernas resultat steg förra året. Därför kan ingen hävda att den tid och energi som vi lade på att ta emot de nyanlända har negativt påverkat våra övriga elevers resultat.”

Ovanstående citat visar ett exempel på hur uppföljning av nyanlända elevers kunskapsresultat kan användas för att stärka och utveckla verksamheten kring mottagandet av nyanlända elever. I en av de få kommuner där de nyanlända elevernas kunskaper följs upp kontinuerligt, har man utvecklat ett eget system för att följa upp kunskapsprogression. Utifrån det följer man upp olika variationer av ”F” och kan mot olika bakgrundsvariabler föra resonemang med rektorerna för att se hur eleverna kan stärkas.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning om huvudmannens styrning mot nationella mål 2015 visade att många huvudmän behövde tydliggöra sitt ansvarstagande för styrning av skolan med fokus på de nationella mål och riktlinjer som framgår av skollag, läroplaner och andra författningar. I granskningen fann Skolinspektionen också att en majoritet av de granskade huvudmännen behövde utveckla sin uppföljning, analys och utveckling av grundskolans verksamhet så att kvalitetsarbetet blir inriktat på måluppfyllelse utifrån de nationella målen för utbildningen.⁵³ På samma sätt behöver huvudmännen följa upp kunskapsutvecklingen hos nyanlända elever för att få kunskap om vilka arbetsformer som är framgångsrika och vilka som kanske inte är det. Hos en av de besökta kommunerna berättar ansvariga politiker att låg måluppfyllelse inom ett visst ämne ibland kan förklaras med att det finns flera nyanlända elever, men att de inte ser behov av att se när nyanlända elever når goda resultat. Skolinspektionen bedömer att det är angeläget att en djupare analys av resultaten görs eftersom det är först då som uppföljningen kan bidra till förbättringar i verksamheten.

Det är oklart om pengarna används till rätt saker

En viktig del i huvudmännens styrning av verksamheten är fördelningen av resurser. Resurser kan handla om ekonomiska resurser, men det handlar i det här fallet även om tillgång till kompetensutveckling, studiehandledare och andra former av resurser som särskilt är inriktade mot nyanlända elever.

Hos de granskade huvudmännen tilldelas ekonomiska resurser till skolorna utifrån ett resursfördelningssystem bestämt av kommunen. De här systemen är konstruerade på olika sätt, och hos flera huvudmän tas hänsyn till socioekonomiska faktorer när pengarna fördelas. När det kommer till uppföljning av resursfördelningen är det tydligt att den begränsas till att huvudmännen förvissas sig om att rektorerna har tillräckligt med pengar. Specifika frågor om hur resurserna används för att möta behov i verksamheten som är kopplade till mottagandet av nyanlända elever, ställs emellertid sällan av huvudmannen till rektorerna. I stället är det upp till rektorerna att signalera vilka behoven är för att huvudmannen ska tillsätta nödvändiga resurser. Det kan till exempel handla om att rektorer vid muntliga avstämningar med ansvarig nämnd berättar att de har behov av större lokaler eller att rektorer säger

---

⁵³ Skolinspektionen (2015b)

till förvaltningschefen att de behöver anställa en studiehandledare för att klara uppdraget. Hos i princip samtliga huvudmän som Skolinspektionen har besökt ger de i intervjuerna uttryck för att de ekonomiska resurserna är tillräckliga, mycket mot bakgrund av de statliga medel som ges för varje nyanländ elev. Det är brist på personal, lokaler och tid som uppges vara det generella problemet för att snabbt kunna ta emot nyanlända elever i skolan och ge dem en individanpassad undervisning.

Som en ansvarig tjänsteman inom en stor kommun uttryckte det:

”I uppföljningar så är det tydligt att det inte är pengar som är problemet. Nu handlar det om att ta nästa steg och fråga om vi gör rätt sak för pengarna.”

Enligt Skolverkets allmänna råd bör huvudmannen förvissa sig om att skolorna har tillräckliga resurser för att leva upp till bestämmelserna om mottagandet av och den fortsatta utbildningen för nyanlända elever. Det är viktigt att huvudmannen inventerar tillgången till bland annat lärare med behörighet i svenska som andraspråk, modersmåls lärare och studiehandledare på modersmålet.⁵⁴ Att huvudmännen inte på ett systematiskt sätt följer upp skolornas behov av resurser kan enligt Skolinspektionen i förlängningen innebära att pengarna inte fullt ut används till rätt saker, och att relevanta åtgärder alltför sent sätts in. Det finns också goda exempel där huvudmannen har kopplat resursfördelningen till den information som framkommer via den inledande bedömningen steg 1 och utifrån det gör en kategorisering. Kategoriseringen ger enligt den aktuella huvudmannen möjlighet att följa upp resultaten kopplat till resursfördelningsmodellen.

Även om det finns vissa exempel på att huvudmännen har kopplat resursfördelningen till indikatorer gällande nyanlända elever, genomför huvudmännen satsningar och sätter in åtgärder först efter att rektorerna har uttryckt behov. Skolinspektionen ser att åtgärderna blir av ad-hoc karaktär med ett sådant system. Till exempel har Skolinspektionen besökt en liten kommun där flera hundratusen kronor har avsatts för kompetensutveckling, efter att rektorerna har signalerat behov av detta, men eftersom tiden för att gå på nödvändiga utbildningar inte har funnits i verksamheten har pengarna förblivit orörda.

Utbildning och kollegialt lärande är viktigt för ett bra mottagande

Hos flera av huvudmännen som Skolinspektionen granskat finns ett gediget arbete för att kartlägga just behov av kompetensutveckling och även för att erbjuda den kompetensutveckling som krävs. De allra flesta huvudmän har uppmanat rektorer och personal att delta i Skolverkets konferenser inför att deras kartläggningmaterial skulle bli obligatoriskt. Det finns också flera huvudmän som gått längre och utbildat stora delar av sina lärare i språkutvecklande arbetssätt och svenska som andraspråk. I en av de besökta kommunerna har huvudmannen köpt in en kurs i svenska som andraspråk som lärare får gå på betald arbetstid. En av de besökta enskilda huvudmännen har tillsammans med ett universitet anordnat en terminslång utbildning som riktar sig till de skolor som tar emot nyanlända elever.

Men det är inte bara utbildning som krävs när kompetensen ska höjas. Även möjligheterna för kollegialt lärande är en viktig komponent.⁵⁵ I intervjuer med personal på skolorna framkommer det på de flest skolor att frågor om de nyanlända kommer upp vid gemensamma arbetsplatsträffar. Det är dock sällsynt att det kollegiala lärandet sker med systematik eller utifrån av huvudmannen identifierade behov. Skolinspektionen har också sett att det är ovanligt att skolor som tillhör samma huvudman samverkar för att utveckla sin kompetens på området, även om de står inför liknande utmaningar.

⁵⁴ Skolverket (2016), s. 14, 16-17.

⁵⁵ Bunar (2016) Hållbar skolutveckling för alla – om skolförbättring och skolpersonalens handlingsutrymme, s.61.

Hur och på vilket sätt huvudmännen samverkar med andra för att öka sin kompetens varierar. Skolinspektionen ser att små och medelstora kommuner i högre grad samverkar med andra kommuner i syfte att lära av varandra och utveckla sin kompetens. Det finns exempel på länsvisa samarbeten där frågan om mottagande av nyanlända elever behandlas kontinuerligt och dit även närliggande universitet och högskolor är knutna. Hos de huvudmän där detta finns på plats ser Skolinspektionen att det finns goda förutsättningar för att kunskapen om mottagande av nyanlända elever ska utvecklas och även spridas till personal och rektorer på skolorna hos huvudmannen.

Flertalet av huvudmännen ger personalen tillgång till någon form av kompetensutveckling samt samverkan internt och externt för att förbättra mottagandet och undervisningen för nyanlända elever. I vissa fall ges insatserna utifrån behov som har identifierats i det systematiska kvalitetsarbetet, medan det i andra fall kan handla om önskemål som uttryckts muntligen av rektorerna. Skolinspektionen har sett fall där önskemål om kompetensutveckling har signalerats, och där huvudmannen har avsatt ekonomiska resurser, men där tid inte har funnits för att personalen ska kunna delta. Mot bakgrund av detta vill Skolinspektionen betona vikten av att huvudmännen inventerar behov av kompetensutveckling och utifrån identifierade behov sätter in åtgärder.

En självklar del i kvalitetsarbetet hos huvudmän med god styrning är att resursfördelning och kompetensutveckling följs upp och analyseras av huvudmannen, eftersom det är viktiga förutsättningar som påverkar utbildningens kvalitet och skolornas resultat. Framgångsfaktorer är att huvudmän genomför kompetensutveckling för olika funktioner på huvudmannanivån, och för rektorer och lärare, inom områden där man sett utvecklingsbehov.⁵⁶ Här har vi sett goda exempel på huvudmän som följer upp resultatprogression och har tätare uppföljning av verksamheterna som möter nyanlända elever. Till exempel kan det handla om att ansvariga politiker är ute på skolorna och träffar personal samt att man i sitt årshjul för kvalitetsarbetet ställer frågor kring mottagandet av nyanlända elever. När detta sker ser Skolinspektionen även att dessa huvudmän kan beräkna vilka resurser, i form av till exempel elevhälsa och studiehandledning, som kommer att behövas för den fortsatta utbildningen av de nyanlända eleverna. I dessa fall har huvudmännen kunnat fokusera på att sätta in åtgärder utifrån uppföljning och analys av resurserna och arbetat med större insatser för kompetensutveckling och kompetensförsörjning.

---

⁵⁶ Skolinspektionen (2015b).

Avslutande diskussion

Mottagandefasen är den allra första tiden när den nyanlända eleven börjar sin utbildning i den svenska skolan. Den här fasen är oerhört viktig för hur eleven lyckas i fortsatt utbildning. Hur kommunerna och de enskilda huvudmännen har organiserat mottagandet och hur de går tillväga för att bedöma de kunskaper som eleverna redan har med sig, är därmed centralt. Skolinspektionen konstaterar att en organisation som inte är flexibel utifrån de nyanlända elevernas individuella behov inte gynnar elevernas fortsatta utbildning. Det är också viktigt att de nyanlända eleverna inte behöver vänta på att få utbildning i alla ämnen. Granskningen under hösten 2016 har baserats på ett positivt urval utifrån hur huvudmännen har svarat i Skolinspektionens enkät. Hur mottagandet ser ut hos övriga huvudmän kommer Skolinspektionen att granska fortlöpande inom ramen för den regelbundna tillsynen.

Ett framgångsrikt mottagande

Det finns flera anledningar till varför mottagandet av nyanlända elever fungerar framgångsrikt och med god kvalitet hos en huvudman. Tjänstemän och politiker lyfter i granskningen att frågor som rör mottagandet av nyanlända elever i kommunerna har tagits på ett stort på allvar, att de har varit noga med att följa upp att de statliga medlen kommer de nyanlända barnen till del, att stora kompetensutvecklingsinsatser har gjorts mot nyanländas lärande och att det gör en stor skillnad.⁵⁷ Det är av stor vikt att kommunen eller den enskilda huvudmannen har byggt upp ett system där det är tydligt vem som ansvarar för vad i mottagandet, huvudmannen, rektorerna, och lärarna. En samverkan och ett samarbete mellan skolan och andra aktörer som till exempel Migrationsverket, socialtjänsten och bostaden är också viktigt för att mottagandet i skolan ska bli bra. Under 2015 och 2016 har stora statliga satsningar gjorts för att förbättra mottagandet av nyanlända elever i skolan.

Skolinspektionen ser att de huvudmän som i sitt mottagande sätter elevernas behov i fokus också är huvudmän som har en god kvalitet på sitt mottagande. Framgångsfaktorer för ett kvalitativt och skyndsamt mottagande finns hos de huvudmän som lyckas arbeta över förvaltningsgränser för att gemensamt ta ansvar för den viktiga tiden i skolan. Ett mottagande av god kvalitet återfinns också hos huvudmän som har hittat lösningar vilka gagnar de nyanlända elevernas utbildning i det att eleverna snabbast möjligt får en undervisning som tar vid där deras kunskaper finns. En annan framgångsfaktor finns hos huvudmän och vid skolor som låter de nyanlända elevernas utbildning präglas av att språkinläringen och ämneskunskaperna utvecklas parallellt. Så här beskrev en förvaltningschef ett framgångsrikt mottagande:

”Det vi vill förmedla är att ansvaret för huvudmannen är längre än bara det organisatoriska. De nyanlända eleverna är inte en homogen grupp som vi kan skapa en enhetlig organisation kring. Det gäller att se att den individuella förutsättningen hos den nyanlända eleven måste mötas på olika sätt för att det ska bli en utbildning med kvalitet. Förra året delade vi ut stipendier, rektorerna fick nominera elever, två av eleverna var nyanlända från två olika skolor i vår kommun. Det visade sig att båda dessa elever hade gått i samma klass i Syrien. Då kände vi att dessa elevers lärare i Syrien har lyckats bra, och vi har lyckats förvalta det.”

Huvudmännen har väldigt olika förutsättningar och alla ska och kan därmed inte planera för ett mottagande av nyanlända elever på samma sätt. Utgångspunkten, oavsett kommunens förutsättningar, behöver vara dock alltid vara att den nyanlända eleven får en god utbildning och att den kommer igång

---

⁵⁷ Forte (2016), s. 45.

så fort som möjligt. I dagsläget tas eleverna emot i en skola som präglas av olikhet beroende på vilken organisation huvudmannen har valt för mottagandet. En gott mottagande och en god fortsatt utbildning av nyanlända elever ska inte begränsas av att huvudmannen har valt en särskild organisation för mottagandet.

I en situation där färre nyanlända elever kommer till skolorna under en period har många huvudmän och skolor nu möjlighet att bygga upp en stor erfarenhet och en långsiktig planering av mottagandet som de kommer ha nytta av i framtiden. Det kan även finnas andra positiva effekter för huvudmännen. Till exempel att de blir bättre på att väga in pedagogiska faktorer när de bygger organisation.

Skolinspektionen bedömer att huvudmännen kan förbättra mottagandet av nyanlända elever genom att bygga organisationer som är flexibla. Det är viktigt att man satsar på att bygga kompetenser som potentiellt gynnar fler elever än de nyanlända, till exempel att samtliga undervisande lärare ges förutsättningar för att arbeta språkutvecklande. Resurserna behöver fortfarande finnas för de elever som är nyanlända. Kommunerna och de enskilda huvudmännen behöver fortsatt ta del av Skolverkets stödmaterial. Genom kompetensutveckling behöver man fortsatt utbilda skolpersonal för att trygga tillgången till den kompetens som behövs för att eleverna ska kunna få ett bra mottagande och en bra fortsatt utbildning.

Elever som anländer sent i grundskolan

Nyanlända elever som kommer till Sverige under grundskolans senare år ges en kortare tid för att fullfölja sina studier. För dessa elever är det extra viktigt att så mycket som möjligt av den tiden används så att de inte behöver göra om saker som de redan har lärt sig och kan. För att elevens utbildning ska komma ingång så snart som möjligt är det mycket angeläget att elevers kunskaper bedöms i alla ämnen. Ingen nyanländ elev kommer till Sverige som ett blankt blad. Eleverna har med sig både erfarenheter och kunskaper och det är viktigt att undervisning utgår från detta. En bra utbildning så snart som möjligt är en vinst för såväl individen som för samhället och därmed är det centralt för alla parter att mottagandet av nyanlända elever fungerar bra utifrån elevernas behov. Det är avgörande för elevernas framtid. De nyanlända eleverna är barn och ungdomar som kan bli en stor tillgång för Sverige i framtiden.

Skolinspektionen bedömer att skolorna behöver ta reda på hur de ska ge eleverna en individanpassad undervisning i så många ämnen som möjligt. För detta krävs att även ämneskunskaper bedöms. Rektorer ska kunna fatta beslut om hur, den så viktiga återstående tiden av, grundskoleutbildningen ska planeras på grundval av vilka kunskaper eleverna har i grundskolans alla ämnen. Det krävs också att ansvariga politiker, tjänstemän och rektorer är väl insatta i den lagstiftning som finns och att de tillämpar denna lagstiftning för att se till att de nyanlända eleverna får rätt utbildning, så snart som möjligt. För att eleverna ska kunna bedömas, och eventuellt även genomgå prövning i de ämnen där de redan har sådana kunskaper att de uppnått grundskolans kunskapskrav⁵⁸, behöver huvudmännen i sin analys och resurstilldelning tillse att detta kräver ämneslärare som har tid och kompetens att genomföra bedömningarna.

Trösklar i systemet

Skolinspektionen bedömer att de pedagogiska och individuella vinsterna för nyanlända eleverna är små i de organisationer av karaktären "kartläggningsfabriker" som framträtt i granskningen. Hos 18 av de 26 granskade kommunerna har man valt en organisatorisk lösning där särskilda pedagoger bara arbetar med att möta nyanlända elever i inledande bedömningar i steg 1 och 2. Det är av vikt att huvud-

---

⁵⁸ 10 kap. 23 § skollagen.

männen ställer sig frågan om hur väl just deras organisatoriska lösning rimmar med vikten av en långsiktig relation mellan lärare och elev och med vikten av läraren som den som är mest avgörande för elevens studieresultat. Relationer skapas och rycks upp, tilliten prövas. Resultaten av de bedömningar man har gjort riskerar att inte spridas och användas. I dessa fall är det svårt att se meningen med att de inledande bedömningarna görs och kostar tid och pengar. Syftet med dem är ju att lägga grunden för de nyanlända elevernas fortsatta lärande, inte att mekaniskt uppfylla lagens krav.

En framgångsfaktor i mottagandet är därmed att sprida kompetensen till alla lärare som ska undervisa eleverna. De huvudmän som lyckas med detta lyckas också i högre grad ta emot nyanlända elever med en kvalitet som gör att utbildningen kommer igång så fort som möjligt.

Vid tidigare kvalitetsgranskningar har Skolinspektionen konstaterat att inget pekar på att de nyanlända elevernas fortsatta skolgång gynnas genom att huvudmännen centraliserar resurser eller söker efter stora organisatoriska lösningar som ska passa alla nyanlända elever.⁵⁹ Detta riskerar att bara skapa ett större avstånd mellan de nyanländas lärande och den ordinarie undervisningen. Varje gång en elev byter undervisningsgrupp, skolform och lärare är det flera trösklar som ska klivas över. Eleven ska lära känna nya klasskamrater, vuxna och nya undervisningsmetoder. Läraren ska ta reda på vad eleven bäst kan och hur han eller hon bäst lär sig, vad eleven känner sig trygg med och vad elever blir utmanad av. Ju fler gånger eleven behöver byta undervisningsgrupp och pedagoger, desto längre tid tar det för elevens undervisning att komma igång. En stor andel av de lärare och den skolpersonal som Skolinspektionen talat med uttrycker att de nyanlända eleverna har en tröskel att kliva över redan när de kommer till Sverige. Det kan i varierande grad krävas att de vuxna som möter eleven arbetar för att skapa och bygga upp den tillit och den trygghet som eleven behöver för att kunna ta till sig utbildningen och visa vad hon eller han kan. Nyanlända elever ska i det svenska skolsystemet kliva över många nya trösklar för undervisning vid en ny skola och, som i många fall, för undervisning i en ny kommun och kanske vid en ny mottagningsenhet.

Hos vissa huvudmän är trösklarna väldigt höga. Några huvudmän organiserar mottagande i parallella skolsystem och bygger i denna organisation in en exkludering. Nyanlända elever placeras i separata skolor under en längre tid. Även om miljön på de separata skolorna kan uppfattas som trygg och gynnsam så kvarstår det faktum att den är både exkluderande och att den bidrar till den segregation som de allra flesta huvudmän vill motverka.

Skolinspektionen bedömer att alla huvudmän som har centrala mottagningsenheter behöver göra övergången enklare för eleverna genom att lärare från mottagningsenheten överlämnar bedömningar både muntligt och skriftligt till de mottagande skolorna. Huvudmannen bör även se till att de lärare som ska möta eleverna i undervisningen efter mottagandefasen är en del av elevernas bedömningar från början. Att kunskapen och kompetensen om mottagande och kartläggningar sprids. Det är också centralt att rektorn är ansvarig för att alla elever ges en undervisning som utgår från kursplanerna och planeras utifrån vad den inledande bedömningen har visat. Om eleverna tillbringar sin första tid vid en mottagningsenhet är det viktigt att rektorn tar ett reellt ansvar för såväl elevens undervisning och som den inledande bedömningen.

Den positiva utvecklingen genom satsningar och samverkan

Baserat på de 28 granskade huvudmännen under hösten 2016 konstaterar Skolinspektionen att olika faktorer kan ha påverkat utvecklingen av mottagandet och undervisningen av nyanlända elever positivt. En övervägande majoritet av de huvudmän som Skolinspektionen har besökt i granskningen tar frågorna om mottagandet och den fortsatta utbildningen av nyanlända på ett stort allvar. Skolverkets

---

⁵⁹ Skolinspektionen (2009); Skolinspektionen (2014b).

allmänna råd har gett huvudmännen tydligare ramar och mängden av fortbildningsinsatser för lärare och rektorer har ökat. Det finns flera huvudmän i granskningen visar exempel på ett framgångsrikt mottagande och som samverkar i hög utsträckning med de lokala högskolorna för kompetensutveckling av personalen och för att finna framgångsexempel från forskningen.

Skolinspektionen konstaterar alltså att det har skett en positiv utveckling, eftersom frågor som rör nyanlända elever har lyfts upp och blivit en gemensam angelägenhet hos huvudmännen, men samtidigt att mycket återstår att göra för att mottagandet av nyanlända elever ska blir så kvalitativt och gynnsamt för elevernas utbildning som möjligt⁶⁰. Den svenska grundskolan står som alltid inför utmaningen att lyckas med att ge en hel generation elever en god utbildning i en trygg miljö, även då fler elever än vad man tidigare varit van vid kommer från andra språkliga och kulturella bakgrunder än den svenska. Många av elevberättelserna och många av de personer som har intervjuats i granskningen beskriver den enorma potential och studieglädje som de nyanlända eleverna har när de mottas i den svenska skolan. Om utbildningssystemet lyckas med ett inkluderande mottagande och att ge nyanlända elever en utbildning så fort som möjligt finns stora vinster att hämta för såväl individerna som för samhället.

Bakgrund, syfte och frågeställningar

Kvalitetsgranskningen av skolhuvudmännens mottagande av nyanlända elever har genomförts med bakgrunden att det oroliga världsläget har lett till att antalet människor som sökt en fristad i Sverige har ökat och att många kommuner behövt stärka eller bygga upp beredskap och kunskap för att ta emot och erbjuda de nyanlända eleverna en bra utbildning. Det svenska utbildningssystemet har behövt utveckla ett mottagande som pedagogiskt och socialt inkluderar nyanlända elever i den svenska skolan.⁶¹ Stora krav har ställts på såväl mottagandet i kommunerna som att alla nyanlända elever i Sverige ska erbjudas en effektiv och likvärdig utbildning, oberoende var i landet de befinner sig. Ett välfungerande mottagande av nyanlända eleverna är av stor vikt för skolornas arbete med att ge dem en god utbildning.⁶² En likvärdig utbildning är avgörande för att ge alla nyanlända elever goda förutsättningar till fortsatta studier och arbete.⁶³

Forskning har visat att det finns olika sätt att organisera mottagandet av nyanlända elever men inte att något av sätten är att föredra framför alla andra. Hos många huvudmän har saknats uppföljning och utvärdering av användbarheten i olika sätt att organisera mottagandet. Från januari 2016 är möjligheten att organisera nyanländas utbildning genom förberedelseklass reglerat i skollagen.⁶⁴ För att säkra en god kvalitet på utbildningen för nyanlända elever krävs att den ingår i huvudmannens och skolans systematiska kvalitetsarbete. Det är centralt med en tydlig roll- och ansvarsfördelning där var och en utifrån sin roll och sitt uppdrag tar ett gemensamt ansvar för att utveckla verksamheten.

För att utbildningen och undervisningen för nyanlända elever ska kunna utgå från deras specifika behov är det viktigt att en inledande bedömning görs. När det gäller de inledande bedömningarna av nyanlända elever i utbildningssystemet har det ofta funnits brister. De har varit otillräckliga, och informationen har sällan använts som ett verktyg för att planera elevernas fortsatta utbildning. Från januari 2016 är det reglerat i skollagen att en nyanländ elevs kunskaper ska bedömas om det inte är uppenbart onödigt.⁶⁵

---

⁶⁰ Jämför Bunar (2015), s. 31-32.

⁶¹ Bunar (2015).

⁶² Skolinspektionen (2009); (2014b); Bunar (2010).

⁶³ Skolverket (2015a).

⁶⁴ 3 kap 12 f §.

⁶⁵ 3 kap. 12 c § skollagen.

Kvalitetsgranskningens övergripande syfte har varit att *bedöma huvudmännens mottagande av nyanlända elever i grundskolan*. Bedömningen har utgått från följande frågeställningar:

1. Huvudmannens styrning och organisering av mottagandet

- a. Genomför huvudmannen en uppföljning av mottagandet av nyanlända elever som ligger till grund för analyser och förbättringsåtgärder?
- b. Vidtar huvudmannen vid behov relevanta förbättringsåtgärder (exempelvis resursfördelning, kompetensutveckling, tjänstefördelning)?
- c. Samverkar huvudmannen med externa aktörer kring mottagandet av nyanlända elever?

2. De inledande bedömningarnas genomförande och innehåll

- a. Genomförs de inledande bedömningarna av elevernas kunskaper på ett sätt som gynnar deras vidare utbildning?

3. De inledande bedömningarnas spridning och användning

- a. Sker samverkan för att sprida informationen som framkom vid den inledande bedömningen?
- b. Används resultaten från de inledande bedömningarna i planeringen av elevernas utbildning?

Avgränsningar har skett beträffande de inledande bedömningarnas kvalitet. Skolinspektionen har här bedömt förutsättningarna för att de inledande bedömningarna ska vara av god kvalitet och inte kvaliteten på de enskilda bedömningarna som sådana. Fokus för kvalitetsgranskningen har varit huvudmännens mottagande av nyanlända elever i grundskolan och en avgränsning har gjorts till att inte inkludera den klassrumsnära undervisningssituationen, eftersom Skolinspektionen i tidigare kvalitetsgranskningar har haft det som syfte.

Referenser

- Bunar, N. (2010). *Nyanlända och lärande: en forskningsöversikt om nyanlända elever i den svenska skolan*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Bunar, N. (2015). *Nyanlända och lärande – mottagande och inkludering*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Nilsson, J., Bunar, N. (2015). Educational Responses to Newly Arrived Students in Sweden: Understanding the Structure and Influence of Post-Migration Ecology. *Scandinavian Journal of Educational Research*, DOI: 0.1080/00313831.2015.1024160.
- Proposition 2014/15:45. *Utbildning för nyanlända elever – mottagande och skolgång*. Utbildningsdepartementet.
- Skolinspektionen (2009). *Utbildning för nyanlända elever – rätten till en god utbildning i en trygg miljö*. Stockholm.
- Skolinspektionen (2013). *Asylsökande barns rätt till utbildning – Nationell sammanställning från flygande inspektion*. Stockholm.
- Skolinspektionen (2014a). *Kommunernas resursfördelning och arbete mot segregationens negativa effekter i skolväsendet*. Stockholm.
- Skolinspektionen (2014b). *Utbildningen för nyanlända elever*. Stockholm.
- Skolinspektionen (2015a). *Utbildning för asylsökande barn och barn som vistas i landet utan tillstånd*. Stockholm.
- Skolinspektionen (2015b). *Huvudmannens styrning av grundskolan*. Stockholm.
- Skolverket (2013). *Nyanlända elever i fokus*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2014a). *Att bana väg för nyanländas lärande – mottagande och skolgång*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2014b). *Introduktionsprogram, rapport 413*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2015a). *Lägesbedömning 2015*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2015b). *Redovisning av plan för genomförande av insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov för elever med annat modersmål än svenska*. Dnr 2015:779.
- Skolverket (2016). *Allmänna råd om utbildning för nyanlända elever*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2017) *Elever och skolenheter i grundskolan läsåret 2016/17* <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3760>
- Skolverkets föreskrifter om underlag för bedömning av nyanlända elevers kunskaper (SKOLFS 2016:10).

Utbildningsdepartement (2013). *Utbildning för nyanlända elever* (Ds 2013:6).

Utbildningsdepartementet (2015). *Uppdrag att genomföra insatser för att stärka utbildnings kvalitet för nyanlända elever och vid behov för elever med annat modersmål än svenska, U2015/3356/S.*

Statens offentliga utredningar 2016:46. Utredningen om kvalitet i utbildningen för elever med vissa funktionsnedsättningar. *Samordning, ansvar och kommunikation: vägen till ökad kvalitet i utbildningen för elever med vissa funktionsnedsättningar: slutbetänkande.* Stockholm: Wolters Kluwer.

Bilagor

1. Granskade huvudmän och skolor
2. Metod och genomförande
3. Bakgrund och problembild

Bilaga 1. Granskade huvudmän och skolor

Kommuner	Skolor
Alvesta	Hagaskolan Mohedaskolan
Borgholm	Köpings skola 1-5 Åkerboskolan 1-9
Borås	Centrum för flerspråkigt lärande (CFL) Ekarängsskolan Erikslundsskolan Fjärdingsskolan
Eskilstuna	Hållsta skola Lagerbergsskolan Skogstorpskolan Välkomsten
Göteborg	Frölundaskolan F-6 Hovåsskolan 7-9 Lindåsskolan Långmosseskolan Vättleskolan 4-9
Halmstad	Brearedskolan Brunnsåkerskolan Trönningeskolan Vallåsskolan
Hällefors	Grythyttan skola F-5 Klockarhagskolan 5-9
Jönköping	Junedalsskolan 7-9 Mottagningskolan Rosenlundsskolan 7-9 Råslättsskolan F-6
Kalmar	Dörbyskolan F-5 Funkaboskolan F-9 Kalmarsundsskolan F-9 Skolmottagningsenheten Esplanadskolan
Linköping	Bäckskolan F-6 Linghemsskolan 7-9 Mottagningsenheten Adjunkten Skäggetorpskolan 6-9

Norrköping	Djäkneparksskolan Hultdalsskolan Jurslaskolan Mottagningskolan
Nässjö	Brinell högstadium 7-9 Centrala mottagningsenheten Parkskolan årskurs 4-6
Perstorp	Centralskolan 7-9 Parkskolan F-1
Sandviken	Jäderfors skola Murgårdsskolan Norrträskolan Österfärneboskolan
Stockholm	Grimtaskolan F-9 Höglandsskolan F-9 START Stockholm mottagningsenhet F-9 Sundbyskolan F-9 Sätraskolan F-9 Åsö grundskola 7-9
Storfors	Kroppaskolan F-3 Vargbroskolan 4-9
Svenljunga	Mogaskolan F-6 Mogaskolan 7-9 Mottagningsenheten
Sävsjö	Stockaryds skola Vallsjöskolan
Södertälje	Blombackaskolan Järna grundskola Ronnaskolan Wasaskolan
Trollhättan	Frälsegårdsskolan F-6 Kronan 7-9 Sylteskolan 7-9 Välkomsten
Uppsala	Kvarngärdesskolan 4-6 Liljeforskskolan 1-3 LYSA mottagningsenhet Västra Stenhagenskolan 7-9
Västerås	Fredriksbergsskolan Introduktionsskolan Nybyggeskolan Önstaskolan
Åsele	Fredrika skola Åsele centralskola
Örebro	Almbyskolan Mottagningsenheten Perrongen

Överkalix

Navets skola
Olaus Petriskolan
Strandsskolan
Åkersskolan

Övertorneå

Svanstein skola Diamanten
Svarträvens skola

Enskilda huvudmän

Ideella föreningen för alla
nationers fria skola

Vittra

Skolor

Alla nationers fria skola

Vittra Landborgen
Vittra Saltsjö Boo

Bilaga 2. Metod och genomförande

Granskningsdesign och avgränsningar

Granskningsobjekten har varit såväl kommunala som enskilda huvudmän. Kvalitetsgranskningen genomfördes i två steg som har två olika tillvägagångssätt. Granskningens första steg var en urvalsfas (kvantitativ) medan det andra steget genomfördes med fördjupade fallstudier.

Det första steget hade två huvudsakliga syften: för det första syftade det till att skapa ett underlag i form av en ögonblicksbild av huvudmännens arbete och organisation för att ta emot nyanlända elever, för det andra syftade det till att möjliggöra ett strategiskt riktat urval av granskningsobjekt. Urvalsdelen genomfördes i form av en enkät till samtliga huvudmän, både kommunala och enskilda, som anordnar grundskola i Sverige. Enkäten har sammanställts och analyserats av inspektörer från avdelningen i Lund. När granskningens första steg var avslutat föredrog projektet resultat och analys från enkäten samt principerna för det strategiska urvalet av huvudmän för myndighetsledningen

Det andra steget har syftat till att ge en djupare bild av de utvalda huvudmännens systematiska arbete med att utforma, utvärdera och förändra mottagandet av nyanlända elever. För att kunna bedöma kvaliteten på detta har också mottagande och de inledande bedömningarna av nyanlända elevers kunskaper på ett antal skolenheter hos varje huvudman bedömts. Steg två har genomförts genom besök hos huvudmän och skolenheter.

Avgränsningar

Fokus för kvalitetsgranskningen har varit huvudmännens mottagande av nyanlända elever i grundskolan. En avgränsning har gjorts till att inte inkludera den klassrumsnära undervisningssituationen, eftersom Skolinspektionen i tidigare kvalitetsgranskningar har haft det som syfte.

Val av granskningsobjekt

Principer för val av granskningsobjekt

Urval i granskningens steg 1

I granskningens första steg har samtliga skolhuvudmän ingått, såväl kommunala som enskilda. Informationen som samlats in i detta första steg har använts för att göra ett strategiskt riktat urval i steg två.

Urval i granskningens steg 2

Utifrån enkätsvaren och de aktuella frågeställningarna har projektet gjort ett strategiskt urval av huvudmän med tillhörande skolenheter och eller mottagningsenheter. Urvalsprinciperna skiljer sig från Skolinspektionens praxis om ett helt slumpmässigt urval. Det är viktigt att så många huvudmän som möjligt kan finna fungerande arbetssätt att inspireras av. Därför har två vägledande principer för urvalet använts:

- 1) Representativitet. Urvalet återspeglar en bredd av huvudmän till exempel kommunala och enskilda huvudmän; stora eller mindre huvudmän i termer av elevantal; landsbygd och stad; olika antal nyanlända elever, olika sätt att organisera mottagandet etc.
- 2) Indikationer på välfungerande arbetssätt. Dessa har hämtats genom att huvudmännens enkätsvar bedöms enligt projektets frågeställningar och bedömningspunkter. Huvudmännen har i enkäten svarat på ett antal frågor som indikerar ett välfungerande arbetssätt.

Antal granskningsobjekt

28 huvudmän har besökts. Projektet har besökt mellan två och sex skolenheter per huvudman. Detta för att säkra ett tillräckligt underlag för att kunna ge en tillräcklig beskrivning av hur huvudmannens arbete med mottagande av nyanlända elever ser ut.

Innan urval av skolenheter som ska besökas har gjort har projektledningen haft kontakt med en representant för huvudmannen, till exempel förvaltningschef eller liknande funktion. Genom denna kontakt har huvudmännen fått en möjlighet att lyfta fram de skolenheter de själva menar har ett välfungerande mottagande av nyanlända elever.

Metod

Granskningen har inledningsvis haft en kvantitativ ansats med enkät som datainsamlingsmetod. I den andra delen har granskningen haft en kvalitativ inriktning med dokumentstudier och intervjuer som de huvudsakliga metoderna.

Enkät

För att få en bred lägesbeskrivning av huvudmännens beredskap att ta emot nyanlända elever i utbildningen har projektet utarbetat en enkät. I konstruktionen av enkäten och enkätfrågorna har projektet utgått från direktivets frågeområde 1 (Huvudmannens styrning och organisering av mottagandet). För att underlätta databearbetningen har enkätfrågorna konstruerats med tydliga svarsalternativ och med litet utrymme för respondenterna att lämna egna kommentarer.

För att möjliggöra ett urval som följer principen om representativitet har projektet tagit in vissa bakgrundsdata som inte har bedömts, till exempel hur många nyanlända elever huvudmannen tagit emot.

En bortfallsbeskrivning och analys av enkätresultaten visar att: 271 kommuner av 290 besvarade enkäten men att en del kommuner besvarade den ofullständigt. På grund ofullständiga eller orimliga svar beträffande olika frågor varierar det totala antalet kommuner som presenteras i rapportens olika diagram. Ofullständiga enkäter som inte ger svar på tillräckligt många frågor för att svaren ska kunna användas, gör att det totala bortfallet blir 40 kommuner. Utifrån Sveriges kommuner och landstings (SKL) kommungruppsindelning⁶⁶ skiljer sig de inte de 40 kommuner som faller bort systematiskt ifrån de 250 besvarat enkäten fullständigt eller nästan fullständigt.⁶⁷ Skolinspektionen betraktar därmed enkätresultatet som representativt för de olika kommungrupperna.

Dokumentstudier

För att besvara frågeställningarna har också dokumentanalyser av relevanta dokument gjorts. Exempel på dokument som begärts in från huvudmännen är: dokumentation av huvudmannens systematiska kvalitetsarbete; dokument som visar de utredningar och överväganden som legat till grund för beslut av huvudmannens val av organisatorisk modell för mottagandet av nyanlända elever. De personuppgifter som samlats in har hanteras på ett sätt som överensstämmer med bestämmelser i personuppgiftslagen (PuL). Här finns exempelvis bestämmelser om att inte fler uppgifter än nödvändigt samlas in och att känsliga personuppgifter (såsom exempelvis uppgift om etnisk härkomst, härledd från exempelvis information om språkkunskaper) hanteras och sparas på ett korrekt sätt. PuL innehåller också regler om hur enskilda ska informeras om den behandling som sker av deras personuppgifter. Resultaten av dokumentanalysen har utgjort utgångspunkt vid intervjuer under verksamhetsbesöken.

⁶⁶ Mer om SKL:s huvudgruppsindelning för kommuner på <http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-455-7.pdf>

⁶⁷ Ett Chi-två test visade ingen skillnad mellan de kommuner som besvarade enkäten och de som inte besvarade enkäten vad det gäller huvudgrupp kommutyp, $\chi^2(2, N = 290) = 0.36 p > .1$.

Intervjuer

Intervjuer har genomförts med huvudmän, rektorer och personal. Nyanlända elever på de utvalda skolenheterna har fått möjlighet att skriftligt beskriva sina erfarenheter av mottagandet.⁶⁸ Det har också funnits möjligheter för elever som inte kan skriva att muntligt återberätta för någon som nedtecknar deras berättelse. Skriftlig information om vilket material inspektörerna samlar in och varför har lämnats till elever och vårdnadshavare inför besöken. Projektet har utarbetat intervjuguides för de intervjuer som ska genomföras. Intervjuguiderna innehåller anvisningar om vad inspektörerna frågat om, utifrån exempelvis frågeområden och/eller förslag på intervjufrågor. Syftet med intervjuguiderna är att de ska främja likvärdiga utredningar.

Följande intervjuer har genomförts:

- *Huvudmannaintervju.* Intervjuer har genomförts med företrädare för huvudmannen och med tjänstemän som har ansvar för mottagande av nyanlända elever. Om huvudmannen har valt att organisera mottagandet av nyanlända elever i en central mottagningsenhet eller liknande har chefen för denna intervjuas. Syftet med intervjuerna på huvudmannanivå har varit att ge projektet möjlighet till fördjupad information om huvudmannens mottagande av nyanlända elever. Det kan exempelvis vara frågeområden som handlar om huvudmannens sätt att organisera mottagandet, hur mottagandet utvärderas och vilka åtgärder huvudmannen vidtar för att förbättra mottagandet.
- *Rektorsintervjuer.* Enskild intervju har genomförts med rektor på de skolenheter som valts ut. Syftet med rektorsintervjun har varit att få skollidningens perspektiv på mottagandet av nyanlända elever. Intervjufrågorna har därför handlat om rektorns ansvarsområde. Det kan exempelvis vara frågeområden som handlar om den inledande bedömningen av elevens förkunskaper och behov, om rektors rutiner för mottagandet och om det finns förutsättningar för skolpersonalen att samverka för planering, genomförande och utvärdering av undervisningen.
- *Intervju med personal.* Gruppintervju(er) har genomförts med skolpersonal som möter nyanlända elever i utbildningen på de skolenheter som valts ut. Om huvudmannen har valt att organisera mottagandet av nyanlända elever i en central mottagningsenhet eller liknande har personal som arbetar på denna intervjuats. Syftet med intervjuerna har varit att personalen ska få beskriva sitt arbete med mottagande av nyanlända elever och om det finns forum för samverkan att planera och genomföra mottagandet. Det kan exempelvis vara frågeområden som handlar om den inledande bedömningen av elevens förkunskaper och behov, om rutiner för mottagandet och om det finns förutsättningar för personalen att samverka för planering, genomförande och utvärdering av undervisningen.

Elevberättelser

För att få ett elevperspektiv i granskningen har eleverna getts möjlighet att skriftligen, och ibland muntligt med stöd av nedtecknare, berätta om sina erfarenheter av att bli mottagen i det svenska skolväsendet. Eleverna uppmanades att vara anonyma och skriva på sitt starkaste språk. Av hänsyn till elevernas integritet har de verksamhetsrapporter som riktas till huvudmännen inte innehållit några direkta citat ur elevberättelserna. Denna övergripande rapport innehåller däremot citat ur elevberättelser. Detta då underlaget av samtliga elevberättelser där kommer att vara så omfattande att eleverna inte kan identifieras. De citat som tagits med i denna rapport har gjorts efter noggranna överväganden.

---

⁶⁸ Reglerna utifrån PuL gör sig gällande också här.

Det finns flera fördelar med att använda elevberättelser istället för gruppintervjuer för datainsamling. Projektet kan med elevberättelser få in fler elevröster; problematik med att genomföra intervjuer via tolk kringgås; eventuell problematik med att de nyanlända eleverna talar många olika språk kringgås, vilket annars kan försvåra genomförandet av gruppintervjuer.

Bilaga 3. Bakgrund och problembild

Bakgrund

Det oroliga världsläget har lett till att antalet människor som söker en fristad i Sverige ökar. Många kommuner behöver därför stärka eller bygga upp beredskap och kunskap för att ta emot och erbjuda de nyanlända eleverna en bra utbildning.⁶⁹ Det svenska utbildningssystemet står inför stora utmaningar att finna sätt som pedagogiskt och socialt inkluderar nyanlända elever i den svenska skolan.⁷⁰ Stora krav ställs också på såväl mottagandet i kommunerna som att erbjuda en effektiv och likvärdig utbildning, oberoende var i landet eleven befinner sig. Ett välfungerande mottagande av de nyanlända eleverna är av stor vikt för skolornas arbete med att ge dem en god utbildning.⁷¹ En likvärdig utbildning är avgörande för att ge alla nyanlända elever goda förutsättningar till fortsatta studier och arbete.⁷²

Statistik

Svenska skolor har på senare år, och i synnerhet under år 2015, tagit emot ett stort antal nyanlända elever. År 2015 invandrade cirka 41 000 barn i åldrarna 0-19 år till Sverige.⁷³ Under samma år 2015 sökte över 70 000 barn i åldern 0–18 år asyl och av de barn som sökte asyl var över 35 000 ensamkommande. Under det första kvartalet av 2016 anlände upp mot 4 000 asylsökande barn, varav drygt en tredjedel var ensamkommande.⁷⁴ Av Skolverkets statistik insamlad i oktober 2015 och framgår att antalet nyanlända elever i grundskolan ökade från 50 000 höstterminen 2014 till 62 400 höstterminen 2015. Skolverkets analys av elevstatistiken visar att tio procent av kommunerna har tagit emot 46 procent av de nyanlända eleverna. Storstadslänen har tagit emot flest nyanlända. Men i relation till det totala antalet elever i ett län så har Kronoberg och Gävleborg störst andel nyanlända elever. Den största ökningen har skett i mindre kommuner, däribland många glesbygdskommuner. I dessa kommuner ökade andelen nyanlända elever från fem procent läsåret 2012/2013 till drygt tio procent läsåret 2015/2016. Elevstatistiken för grundskolan samlas av Skolverket den 15 oktober varje år. Det innebär att statistiken inte belyser den flyktinginvandring som skett efter den 15 oktober 2015. Analysen bygger på statistik om elever som invandrat de senaste fyra åren och är folkbokförda i Sverige. Den bygger också på statistik om elever med okänd bakgrund som ännu inte är folkbokförda och inte har fått ett personnummer.⁷⁵

En heterogen grupp

Nyanlända elever är en heterogen grupp. De kommer skilda ursprungsländer, talar olika språk, har olika skolbakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå varierar. De nyanlända eleverna kan till exempel vara barn till arbetskraftsinvandrare, anhängiginvandrare eller flyktingar från krigsdrabbade länder. En

⁶⁹ Skolverket (2014a).

⁷⁰ Bunar (2015).

⁷¹ Skolinspektionen (2009), (2014), Bunar (2010).

⁷² Skolverket (2015a).

⁷³ Statistiska centralbyråns statistikdatabas: www.statistikdatabasen.scb.se

⁷⁴ Migrationsverkets officiella statistik: tabellerna Inkomna ansökningar om asyl, 2015 och Inkomna ansökningar om asyl, 2015, <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar/2015.html>

⁷⁵ Skolverket (2015) <http://skolverket.se>

del är asylsökande, vissa har kommit med sina vårdnadshavare, medan andra har kommit ensamma. Dessutom kommer de nyanlända eleverna till kommunen och skolan vid olika tidpunkter på året vilket ställer stora krav på huvudmännens och skolenheters beredskap och förmåga till flexibelt mottagande. En nyanländ elev kan sakna kunskaper i svenska språket men ha goda ämneskunskaper i övrigt. Andra nyanlända elever i skolåldern har kanske inte haft möjlighet att gå i skolan i sitt hemland.⁷⁶ Utrikes födda elever som kommer till Sverige före sju års ålder har i genomsnitt nästan lika goda resultat som elever födda i Sverige.⁷⁷ Däremot har grundskoleelever som varit kortare tid än fyra år i Sverige betydligt lägre resultat jämfört med övriga elever.⁷⁸ Av elever med svensk bakgrund som fick slutbetyg från grundskolan var cirka 91 procent behöriga till gymnasieskolan, att jämföra med 86 procent för elever som invandrat före ordinarie skolstart. Av de elever som invandrat efter ordinarie skolstart uppnådde omkring 50 procent behörighet till gymnasieskolan.⁷⁹

Rätt till utbildning

Alla barn som är bosatta i Sverige har skolplikt och rätt till en kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola från höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år.⁸⁰ En persons hemkommun är den kommun där personen är folkbokförd. Personer som är bosatta i Sverige utan att vara folkbokförda anses ha som hemkommun den kommun där de stadigvarande vistas eller tillfälligt uppehåller sig i.⁸¹ Barn som är asylsökande, har tidsbegränsat uppehållstillstånd eller är familjemedlem till person som arbetar på ambassad eller konsulat har full rätt till plats i svensk skola, men har inte skolplikt.⁸² Barn och unga som vistas i landet utan tillstånd, har rätt till utbildning i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskola.⁸³

Nya bestämmelser om nyanlända elevers utbildning

Den 1 januari 2016 ändrades skollagen (2010:800). De nya bestämmelserna innefattar bland annat en definition av nyanlända elever och en tydligare reglering av vissa inslag i utbildningen som specifikt rör nyanlända elever.⁸⁴ Av förarbetena framgår att tillämpningen av bestämmelserna om nyanlända elevers utbildning ska präglas av flexibilitet i organiseringen av utbildningen och av att bedömningar och lösningar görs i varje individuellt fall.⁸⁵

Skollagens definition av nyanlända elever

Med nyanländ avses i skollagen den som har varit bosatt utomlands, men som numera är bosatt i Sverige, och som har påbörjat sin utbildning i Sverige efter höstterminens start det kalenderår han eller hon fyller sju år. En elev ska inte längre anses vara nyanländ efter fyra års skolgång här i landet.⁸⁶

Inledande bedömning nyanlända elevers kunskaper

En nyanländ elevs kunskaper ska bedömas om en sådan bedömning inte är uppenbart onödig. En sådan bedömning ska göras även för vissa andra elever som har varit bosatta utomlands, om det behövs.⁸⁷

⁷⁶ Prop. 2014-15:45 (2014), Skolinspektionen (2014), Utbildningsdepartementet (2015).

⁷⁷ Prop. 2014-15:45 (2014).

⁷⁸ Skolverket (2013).

⁷⁹ Skolverket (2015 b).

⁸⁰ 7 kap. 2 § första stycket, 3 och 10 §§ skollagen samt 2 kap. 18 § första stycket regeringsformen.

⁸¹ 29 kap. 6 § skollagen.

⁸² 7 kap. 2 § tredje stycket, 29 kap. 2 § andra stycket 1, 2 och 4 skollagen.

⁸³ 29 kap 2-3 §§ skollagen.

⁸⁴ 3 kap. 12 a-f §§ skollagen.

⁸⁵ Prop. 2014/15:45 .

⁸⁶ 3 kap 12a § skollagen.

⁸⁷ 3 kap 12c § skollagen.

Beslut om placering i årskurs och undervisningsgrupp

Resultatet av bedömningen ska ingå i underlaget för beslut om placering i årskurs och undervisningsgrupp samt för hur undervisningen ska planeras och hur undervisningstiden ska fördelas.⁸⁸ Rektorn ska fatta beslut om placering i årskurs av en nyanländ elev vars kunskaper bedömts, så snart som möjligt och senast inom två månader från det att en nyanländ elev för första gången tagits emot i skolväsendet inom grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan. Beslutet ska fattas utifrån elevens ålder, förkunskaper och personliga förhållanden i övrigt. Inom samma tid ska eleven placeras i den undervisningsgrupp som eleven normalt ska tillhöra.⁸⁹

Förberedelseklass

En nyanländ elev som saknar tillräckliga kunskaper i det svenska språket för att kunna tillgodogöra sig den ordinarie undervisningen får delvis undervisas i förberedelseklass. Det är inte tillåtet att en elev får all sin undervisning i förberedelseklassen. En elevs undervisning i förberedelseklass i ett visst ämne ska avbrytas så snart eleven bedöms ha tillräckliga kunskaper för att kunna delta i den ordinarie undervisningen i ämnet. En elev får inte ges undervisning i förberedelseklass längre tid än två år.⁹⁰

Prioriterad timplan

En nyanländ elev vars kunskaper bedömts enligt 3 kap. 12 c § skollagen får ges mer undervisningstid i svenska eller svenska som andraspråk än övriga elever i samma årskurs hos huvudmannen genom en omfördelning av den undervisningstid huvudmannen beslutar. En elev får omfattas av prioriterad timplan under högst ett år och eleven får under denna tid inte ges mindre undervisning totalt än andra elever i samma årskurs hos huvudmannen. Rektorn beslutar om prioriterad timplan.⁹¹ Ett beslut om prioriterad timplan bör fattas individuellt utifrån den enskilda elevens behov och genomföras så att möjligheterna för eleven att nå kunskapskraven i övriga ämnen inte försvåras. Ett exempel på när prioriterad timplan kan tillämpas är när en elev bedöms ha förutsättningar att hinna ikapp i de andra ämnena efter att under en begränsad tid ha getts mer undervisning i svenska som andraspråk eller svenska. Ett annat exempel kan vara en prioriterad timplan som kombineras med utökad undervisningstid för att eleven ska ha förutsättningar att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Behov av extra anpassningar eller särskilt stöd

Bestämmelserna om utredning av behov av särskilt stöd, åtgärdsprogram, utformning av särskilt stöd, särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång ska inte tillämpas om en elevs stödbehov bedöms kunna tillgodoses genom en åtgärd till stöd för nyanlända.⁹² Om skolan kan befara att eleven inte kommer att nå kunskapskraven, även om det skulle fattas beslut om till exempel prioriterad timplan och delvis undervisning i förberedelseklass, ansvarar rektorn för att behovet av särskilt stöd skyndsamt utreds. Bedömning kan till exempel göras att en elev skulle ha haft behov av åtgärder som motsvarar särskilt stöd även om eleven hade fått undervisning i sitt hemland. Om utredningen visar att eleven är i behov av särskilt stöd ska han eller hon ges sådant stöd enligt 3 kap. 6–12 §§ skollagen.⁹³

Skolverkets allmänna råd

Skolverket har i januari 2016 publicerat nya allmänna råd av utbildning för nyanlända elever som syftar till att stödja arbetet med mottagande av och den fortsatta utbildningen för nyanlända elever. Av de allmänna råden framgår bland annat att arbetet med nyanlända elever behöver ingå i huvudmannens och skolans systematiska kvalitetsarbete, precis som annan verksamhet i skolan. Det betyder att huvudmannen behöver ha en långsiktig och väl förankrad planering för hur arbetet med nyanlända

⁸⁸ 3 kap 12d § skollagen.

⁸⁹ 3 kap 12e § skollagen.

⁹⁰ 3 kap 12 f § skollagen.

⁹¹ 9 kap 4a § skolförordningen.

⁹² 3 kap 8 § skollagen.

⁹³ Prop. 2014/15 s 49.

elever ska organiseras. Huvudmannen behöver också ha en långsiktig och väl förankrad planering för hur elevernas kunskapsutveckling följs upp. På samma sätt har rektor ett ansvar för det systematiska kvalitetsarbetet på skolnivå. I detta systematiska kvalitetsarbete behöver nyanlända elevers resultat och behov ingå. För att hitta ett välfungerande kvalitetsarbete är det centralt med en tydlig roll- och ansvarsfördelning där var och en utifrån sin roll och sitt uppdrag tar ett gemensamt ansvar för att utveckla verksamheten. Huvudmannen behöver även se till att skolorna har tillräckliga resurser och fördela resurserna efter elevgruppens behov.⁹⁴

Vidare framgår att hemkommunen bör organisera mottagandet av nyanlända elever så att den säkerställer att nyanlända barn och ungdomar så snart som möjligt får kontakt med och information om skolväsendet. Detta bör ske genom samarbete med myndigheter, till exempel Migrationsverket och socialtjänsten. Det kan också vara värdefullt att föra en dialog med olika organisationer som arbetar med nyanlända för att säkerställa att nyanlända barn och ungdomar så snart som möjligt får kontakt med skolväsendet.⁹⁵

Som framgår av den nya bestämmelsen i 3 kap 12 c § skollagen ska nyanlända elevers kunskaper bedömas om en sådan bedömning inte är uppenbart onödig. Rektorn bör se till att lärare och övrig skolpersonal känner till och följer rutinerna för den inledande bedömningen av nyanlända elevers kunskaper. I de fall denna bedömning sker vid skolenheten behöver rektorn också utse vilka som ska medverka i bedömningen. I de fall huvudmannen har en central mottagningsenhet är det ändå rektorns ansvar att säkerställa att den nyanlända elevens kunskaper bedöms. Huvudmannen behöver därför ha rutiner för hur rektorn vid skolenheten är delaktig i och tar del av den inledande bedömningen. Oavsett om bedömningen sker vid en central mottagningsenhet eller motsvarande eller vid skolenheten är det viktigt att informationen om eleven överförs från de lärare som genomför den inledande bedömningen till de som senare ska undervisa eleven.⁹⁶

Det systematiska kvalitetsarbetet

Skollagen anger att varje huvudman inom skolväsendet på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp och utveckla undervisningen. Vidare anges att rektorn ansvarar för att ett motsvarande systematiskt kvalitetsarbete genomförs på skolenhetsnivå. Det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras, och inriktningen på kvalitetsarbetet ska vara att de nationella målen uppfylls. Kvalitetsarbetet ska i hög grad utgå från lokala behov och förhållanden. Skolornas resultat ska ingå i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete.⁹⁷

Arbete med nyanlända elever behöver, precis som annan verksamhet, ingå i det systematiska kvalitetsarbetet. Det betyder att huvudmannen behöver ha en långsiktig och väl förankrad planering för hur arbetet med nyanlända elever ska organiseras. Huvudmannen behöver också ha en långsiktig och väl förankrad planering för hur elevernas kunskapsutveckling följs upp. Det ökar den nyanlända elevernas möjlighet att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål. Huvudmannen behöver också föra en dialog med rektorerna på de olika skolenheterna för att få kunskap om hur arbetet med nyanlända elever fungerar på enheterna. På så sätt kan huvudmannen följa upp och få underlag för utveckling av sin långsiktiga planering.⁹⁸

---

⁹⁴ Skolverket (2016), s. 14-19.

⁹⁵ Skolverket (2016), s. 15-16.

⁹⁶ Skolverket (2016), s. 20-23.

⁹⁷ 4 kap. 3-7 §§ skollagen.

⁹⁸ Skolverket (2016), s. 17.

Skolinspektionens tidigare erfarenheter

Före den första januari 2016, när bestämmelserna om utbildning för nyanlända elever ändrades, genomförde Skolinspektionen flera granskningar som berörde utbildningen för nyanlända elever.

Utbildning för nyanlända elever – rätten till en god utbildning i en trygg miljö (2009)

Granskningen visade att många granskade kommuner och skolor hade stora svårigheter att ge nyanlända elever en ändamålsenlig utbildning. Många elever tillbringade lång tid, många gånger flera år i särskild undervisningsgrupp, ofta kallade förberedelseklass eller liknande. Det varierade kraftigt vad som avgjorde när en elev övergick till undervisning i ordinarie klass. De granskade kommunerna, främst de mindre, hade svårigheter att ta emot och introducera nyanlända elever. Skolinspektionen föreslog därför att kommunerna skulle utveckla samverkan med andra instanser för att stärka mottagandet och introduktionen av nyanlända elever. Samtliga skolor i granskningen, även i de större kommunerna, behövde också utveckla introduktionen av eleverna.

Riktad tillsyn om asylsökande barns rätt till utbildning (2013)

Skolinspektionens flygande inspektion om asylsökande barns rätt till utbildning visade att många kommuner saknade en samlad central kunskap om de asylsökande barnen och att flera kommuner hade liten samverkan mellan förvaltningar för olika skolformer.

Utbildningen för nyanlända elever (2014)

Granskningen visade att de besökta skolorna generellt inte planerade, genomförde och anpassade utbildningen efter de nyanlända elevernas förutsättningar och behov. De granskade skolorna saknade generellt strukturer, samverkan och ledning för ett gemensamt ansvar för utbildningen av nyanlända elever. Skolorna brast i sitt systematiska kvalitetsarbete, samtidigt som enskilda lärare ofta ansträngde sig för att ge nyanlända elever en undervisning anpassad efter deras förutsättningar och behov. De skolor som lyckades bättre präglades av att det fanns en tydlig roll- och ansvarsfördelning mellan huvudman, rektor, lärare och övrig skolpersonal. Detta syntes i att både huvudmannens och skolans systematiska kvalitetsarbete omfattade nyanlända elever. Granskningen visade att de besökta skolorna generellt inte planerade, genomförde och anpassade utbildningen efter de nyanlända elevernas förutsättningar och behov. De granskade skolorna saknade generellt strukturer, samverkan och ledning för ett gemensamt ansvar för utbildningen av nyanlända elever. Skolorna brast i sitt systematiska kvalitetsarbete, samtidigt som enskilda lärare ofta ansträngde sig för att ge nyanlända elever en undervisning anpassad efter deras förutsättningar och behov. De skolor som lyckades bättre präglades av att det fanns en tydlig roll- och ansvarsfördelning mellan huvudman, rektor, lärare och övrig skolpersonal. Detta syns också i att både huvudmannens och skolans systematiska kvalitetsarbete omfattade nyanlända elever.

Ingen av skolorna genomförde tillräckliga inledande bedömningar eller använde dem för anpassning av undervisningen. Den första tiden i skolan ledde därför till att de nyanlända eleverna förlorade kunskap och tid. Stor del av undervisningen i ordinarie klass utgick inte från deras tidigare kunskaper. Ju längre det var mellan förberedelseklassen och skolans övriga undervisning, såväl i tid som organisatoriskt, desto mindre information om eleven fördes vidare. En konsekvens blev att skolan inte använde den kunskap som skapats om eleven som utgångspunkt för planering av undervisningen som eleven ska fick.

Granskningen visade att de nyanlända eleverna bedömdes ha ett gemensamt problem: de kunde inte det svenska språket tillräckligt bra. Hur insatserna för elevernas språkutveckling skulle ske var dock sällan definierat utan vilade i huvudsak på enskilda lärares kunskap och förmåga. Många skolor hade svårt att kartlägga elevernas tidigare kunskaper och de som utredde elevernas stödbehov hade många gånger svårt att fastslå vad som enbart berodde på elevernas bristande kunskaper i svenska och vad

som berodde på inlärnings svårigheter eller andra svårigheter. Vidare gavs inte särskilt stöd genom studiehandledning på modersmålet i tillräcklig utsträckning.

I granskningen mötte Skolinspektionen nyanlända elever som sinsemellan hade olika bakgrund, erfarenheter, intressen och förmågor. Förutom att de hade invandrat till Sverige och inte hade svenska som modersmål fanns det mer som skiljde dem åt än vad som förenade dem som grupp. Det finns därför anledning att betrakta nyanlända elever som just enskilda elever med olika förutsättningar och behov snarare än att betrakta dem som en grupp med gemensamma förutsättningar. Granskningen slog fast att det inte går att finna en uppsättning didaktiska grepp som per automatik innebär att undervisningen blir anpassad till alla nyanlända elevers förutsättningar och behov. De pedagogiska svaren måste präglas av samma mångfald som de nyanlända eleverna.

Utbildning för asylsökande barn och barn som vistas i landet utan tillstånd (2015)

Skolinspektionens flygande inspektion om asylsökandes barns rätt till utbildning visade att många kommuner saknade en samlad kunskap om de asylsökande barnen och att flera kommuner hade liten samverkan mellan förvaltningar och olika skolformer.

I Skolinspektionens riktade tillsyn framkom att det rådde osäkerhet kring hur många asylsökande barn som verkligen befann sig i en kommun vid ett givet tillfälle. Skolinspektionen tog emot uppgifter från Migrationsverket om antalet barn i de besökta kommunerna och jämförde de med uppgifterna som kommunerna lämnat vid samma datum. Skillnaderna var påtagliga: kommunerna uppgav att det fanns cirka 25 procent färre asylsökande barn med rätt till utbildning än vad Migrationsverket angav för samma kommun. En förutsättning för att huvudmannen ska kunna ta sitt ansvar att erbjuda utbildning är att veta hur många asylsökande barn som vistas i kommunen. Det saknades också kompetensutveckling för personalen. Det fick konsekvenser för barnen bland annat genom att många barn inte fick tillgång till modersmålsundervisning eller att personalen som tog emot eleverna i ordinarie klass inte hade kunskap om språk- och kunskapsutveckling eller andraspråksinläring.

Huvudmannens styrning av grundskolan (2015)

Skolinspektionens kvalitetsgranskning från 2015 visade att många huvudmän behövde tydliggöra sitt ansvarstagande för styrning av skolan med fokus på de nationella mål och riktlinjer som framgår av skollag, läroplaner och andra förordningar. I granskningen hade Skolinspektionen också funnit att en majoritet av de granskade huvudmännen behövde utveckla sin uppföljning, analys och utveckling av grundskolans verksamhet så att kvalitetsarbetet blir inriktat på måluppfyllelse utifrån de nationella målen för utbildningen.

Skolinspektionen såg också exempel på framgångsrik utvärderingsmässig styrning genom det kvalitetsarbete som bedrevs hos en del huvudmän. Det var huvudmän som har en tydlig struktur på sitt kvalitetsarbete, som styrde med fokus på de nationella målen och som förankrade arbetet på alla nivåer. De hade transparens i sin dokumentation i kvalitetsarbetet och en god kommunikation mellan rektorer och huvudman om var man stod i måluppfyllelse och vilka behov av förbättring som fanns. Vidare hade ovanstående huvudmän system för att kontinuerligt kunna följa upp och analysera verksamheten, som grundade sig i vetenskap och beprövade kvantitativa och kvalitativa metoder. De vidtog förbättringsåtgärder utifrån sina analyser av både aktuella kunskapsresultat och resultat av värdegrundsarbetet i syfte att nå måluppfyllelse.

En självklar del i kvalitetsarbetet hos huvudmän med god styrning är att resursfördelning och kompetensutveckling följs upp och analyseras av huvudmannen, eftersom det är viktiga förutsättningar som påverkar utbildningens kvalitet och skolornas resultat. Dessa huvudmän genomförde kompetensutveckling för olika funktioner på huvudmannanivån, och för rektorer och lärare, inom områden där man sett utvecklingsbehov. Hos de huvudmän som hade ett välfungerande kvalitetsarbete fanns också stödfunktioner som kunde handla och biträda rektorer i kvalitetsarbetet på varje skolenhet och samordna det centrala kvalitetsarbetet. De huvudmän som hade en tydlig och genomtänkt styrning av

grundskolan visade också att redovisning av skolornas resultat gjordes så att det framgick var måluppfyllelse nåtts och var förbättringsområden fanns. Huvudmän som styrde utifrån dessa kriterier hade också god kännedom om styrkor och svagheter i skolorna och kunde rikta resurser utifrån metodiska analyser av det aktuella läget.

Nedan återfinns en sammanställning av framgångsfaktorer som Skolinspektionens granskningar visar har en positiv utveckling för mottagande av nyanlända elever.

Framgångsfaktorer för en positiv utveckling för mottagande av nyanlända elever

1. Den nyanlända elevens första tid i skolan har visat sig vara avgörande för hans eller hennes framtida skolgång. För en god planering av elevens fortsatta utbildning, behöver en tidig inledande bedömning av elevens kunskaper göras.
2. Sprida resultaten av den inledande bedömningen till berörda lärare och anpassa undervisningen efter det som framkom i den inledande bedömningen. På skolor som har ett av alla känt system för genomförande av de inledande bedömningarna, och som sprider resultatet till undervisande lärare, har steget in i ordinarie undervisning varit lättare för de nyanlända eleverna. Dessa skolor har präglats av en helhetssyn för elevens lärande som bland annat inneburit god samverkan mellan lärare och skolpersonal.
3. Skolans förhållningssätt är centralt för de nyanlända elevernas förutsättningar och är avgörande för vilken undervisning de nyanlända eleverna får. På skolor där nyanlända elever möter stora utmaningar och samtidigt får mycket stöd i sitt lärande tog skolan som helhet ett gemensamt ansvar för att anpassa och genomföra undervisningen.
4. De skolor som lyckas bättre präglas av att det finns en tydlig roll- och ansvarsfördelning mellan huvudman, rektor, lärare och övrig skolpersonal. Detta syns också i att både huvudmannens och skolans systematiska kvalitetsarbete omfattar nyanlända elever.

Forskning om mottagande av nyanlända elever i den svenska skolan

Det finns många sätt att organisera mottagandet av nyanlända elever. Av dessa är det två modeller som huvudsakligen har använts, *förberedelseklass* och *direktintegrering*. Förberedelseklass förekom inte i lagstiftningen som eget begrepp innan den första januari 2016 då vissa av bestämmelserna om utbildning för nyanlända elever ändrades. Innan dess byggde undervisning i förberedelseklass på skolans möjligheter att anvisa elever till särskilda undervisningsgrupper, med eller utan anpassad studiegång.⁹⁹ Även innan bestämmelserna om förberedelseklass reglerades i lag var organisering av förberedelseklasser vanligt förekommande bland Sveriges kommuner.¹⁰⁰ Bunar framhåller att nyanlända elever oftast får anpassad studiegång vilket innebär ett avsteg från timplanen för olika ämnen, många gånger med fokus på svenska som andraspråk. I vissa skolor deltar de nyanlända eleverna i ordinarie undervisning i främst praktisk-estetiska ämnen.¹⁰¹

Förberedelseklass har som modell för mottagandet av nyanlända elever är något som varit lika förespråkade som ifrågasatt. Fördelarna som anförts är bland annat att:¹⁰²

- Elevens kunskaper, förutsättningar och behov kartläggs successivt.
- Förberedelseklass innebär en trygg miljö.

⁹⁹ Prop. 2014-15:45 (2014). Från och med 1 januari 2016 finns begreppet förberedelseklass i skollagen.

¹⁰⁰ Skolverket (2014).

¹⁰¹ Bunar (2015). Se även Skolverket (2014) *att bana väg för nyanländas lärande – mottagande och skolgång* och Sveriges kommuner och landsting (2015) *Skolgång för nyanlända elever – exempel och inspiration från kommuner* där bland annat Kristianstad kommun framhåller att eleverna får undervisning i främst svenska i förberedelseklasserna.

¹⁰² Bunar (2015); Sveriges kommuner och landsting (2015); Utbildningsdepartementet (2013).

- Ger introduktion till det svenska skolsystemet.
- Elever får i förberedelseklassen stöd i språkutveckling av personal som är utbildad i svenska som andraspråk.
- Förberedelseklassen ger möjlighet till studiehandledning på modersmålet.

Kritikerna till förberedelseklass lyfter istället fram:¹⁰³

- Förberedelseklassen innebär fysisk isolering från övriga delen av skolan.
- En kollektivistisk organisation som samlar barn med olika förutsättningar mot bakgrund av den korta tiden i svensk skola och att de saknar kunskaper i det svenska språket. Inte sällan rör det sig om åldersintegrerade klasser
- En risk att eleverna hålls kvar för länge i förberedelseklasserna.

När de nyanlända eleverna placeras direkt i den ordinarie undervisningen talas istället om direktintegrering. Det innebär att eleverna börjar i den ordinarie klassen från början, eller efter en kortare introduktion på den kommunala mottagningsenheten. Enligt Bunar är den huvudsakliga drivkraften bakom direktintegrering som modell att den leder bort från den fysiska segregationen som förberedelseklassen ofta innebär. Utbildningsdepartement skriver i *Utbildning för nyanlända elever* (Ds 2013:6) att vanliga argument för direktintegrering är att kontakt med jämnåriga svenskspråkiga elever knyts och att barn lär sig språk i interaktion med andra. Det är också en fördel att snabbt få följa undervisningen i samtliga ämnen. Uddling (2013) har i sitt examensarbete beskrivit och analyserat vilket stöd de direktintegrerade eleverna fick i ämnesundervisningen. Studien genomfördes i Borås stad som år 2010 beslutade att nyanlända elever skulle delta i den ordinarie undervisningen efter en introduktionskurs och kartläggning av elevens kunskaper och behov. Uddlings drar en kritisk slutsats beträffande direktintegrering av nyanlända elever och menar att organisationsformen inte automatiskt leder till ökad integration och goda möjligheter för eleverna att lära sig svenska. Det leder snarare till att eleverna segregeras under de ordinarie lektionerna.

Det finns också exempel på andra modeller för att organisera mottagandet av nyanlända elever. En tredje modell kan vara att eleverna, innan de kommer till sin ordinarie skola, kan tillbringa upp till ett par månader i *en förberedande central enhet*. Dessa enheter kan gå under namn som: Perrongen, Star-ten, Välkomsten, Mottagningsenheten, Landningen etc. Den huvudsakliga verksamheten kretsar kring en inledande bedömning av elevernas tidigare kunskaper men ger också en introduktion till svenska språket.

En fjärde modell är att alla nyanlända elever går i *förberedelseklasser i särskilda skolor för nyanlända*. Det huvudsakliga argumentet för denna modell är att resurserna och stödåtgärderna koncentreras till dessa klasser istället för att vara spridda över hela kommunen.¹⁰⁴ Uppföljning och utvärderingar om hur olika sätt att organisera mottagandet, organisatoriska modeller, fungerar i relation till den specifika skolan förekommer sällan.¹⁰⁵ Den forskning som finns om svenska förhållanden förhåller sig generellt kritisk till förberedande centrala enheter och särskilda skolor för nyanlända. Som huvudsaklig anledning anges att valet att samla nyanlända elever på andra ställen än de skolor de hade gått i om de hade behandlats som vilken annan elev som helst verkar göras utifrån en hänsyn till huvudmannens organisatoriska system snarare än efter varje elevs bästa.¹⁰⁶

¹⁰³ Bunar (2015): Prop. 2014/15:45; Utbildningsdepartementet (2013).

¹⁰⁴ Bunar (2015), Nilsson och Bunar (2015).

¹⁰⁵ Skolinspektionen (2009).

¹⁰⁶ För en sammanfattning se Nilsson och Bunar (2015); Se också Gillies, R. M., S. Carrington (2004). Inclusion: Culture, Policy and Practice: A Queensland Perspective. *Asia Pacific Journal of Education* 24 (2): 117–128; Block K., Cross S., Riggs E. & Gibbs L. (2014) Supporting schools to create an inclusive environment for refugee students. *International Journal of Inclusive Education*, 18 (12): 1337-1355, s. 1350.

Eftersom nyanlända har skilda bakgrunder, kommuner och skolor har olika förutsättningar och eftersom skolorna ska utgå från elevens individuella förutsättningar och behov finns det inte en unik framgångsrik modell som är tillämpbar överallt. De internationella exempel som forskningen pekar ut som goda exempel präglas av större flexibilitet och tätare utvärdering och omprövning av sättet att organisera undervisningen.¹⁰⁷ Det behöver därför finnas en flexibilitet i den lokala organisationen.¹⁰⁸ Skolorna behöver också säkerställa att informationen inte går förlorad och att strukturer finns för kommunikation mellan de berörda verksamheterna.¹⁰⁹

---

¹⁰⁷ Axelsson (2015)

¹⁰⁸ Bunar (2015)

¹⁰⁹ Skolverket (2015 a)